

Børn af forældre med udfordringer

En litteraturgennemgang af social og emotionel udvikling blandt børn af forældre med alvorlige udfordringer i deres liv

*Børn af forældre med udfordringer
– En litteraturgennemgang af social og emotionel udvikling blandt børn af forældre
med alvorlige udfordringer i deres liv*

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-182-2

Projekt: 302479

Finansiering: TrygFonden

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Forældre spiller en helt afgørende rolle for børns grundlæggende udvikling, opvækst og trivsel. Når forældre oplever alvorlige udfordringer i deres liv, såsom psykisk sygdom og misbrug, er der risiko for, at barnet bliver overset, mødt med manglende overskud eller uforudsigelige og uforståelige reaktioner. Sammen med genetiske faktorer udgør det en risiko for barnets udvikling.

TrygFonden har med delmålet 'Alle med fra start' i deres nye strategi fokus på, at alle børn og unge, der vokser op i familier med udfordringer, kan leve et liv, der ligner det liv, alle andre børn og unge har. VIVE bidrager med denne gennemgang af systematiske reviews og nordiske forskningsrapporter her med 1) et overblik over betydningen for børns sociale og emotionelle udvikling at have en forælder, der oplever fysisk eller psykisk sygdom, misbrug, vold eller fængsling, og 2) viden om omfanget af børn og unge, der vokser op i familier med disse udfordringer i en dansk kontekst.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Signe Boe Rayce og forsker Malene Lue Kessing. Bibliotekar Anne Nørgaard-Pedersen har bidraget til rapporten med litteratursøgning. Rapporten har været i eksternt og internt review, og vi takker reviewerne for gode og konstruktive kommentarer.

Litteraturgennemgangen er finansieret af TrygFonden.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

Indholdsfortegnelse

DEL 1 Afrapportering	6
----------------------	---

Hovedresultater	7
-----------------	---

1	Indledning	11
1.1	Formål og undersøgelsesspørgsmål	11
1.2	Fremgangsmåde	12
1.3	Læsevejledning	14

2	Børn af forældre med fysisk sygdom	15
2.1	Omfang	15
2.2	Barnets sociale og emotionelle udvikling	16
2.3	Opsummering	20

3	Børn af forældre med psykisk sygdom	22
3.1	Omfang	22
3.2	Barnets sociale og emotionelle udvikling	23
3.3	Opsummering	31

4	Børn af forældre med misbrug	33
4.1	Omfang	33
4.2	Barnets sociale og emotionelle udvikling	34
4.3	Opsummering	39

5	Børn af forældre, der oplever vold i hjemmet	41
5.1	Omfang	41
5.2	Barnets sociale og emotionelle udvikling	42
5.3	Opsummering	45

6	Børn af kriminelle/fængslede forældre	46
6.1	Omfang	46
6.2	Social og emotionel udvikling	47
6.3	Opsummering	49

7	Konklusion og perspektivering	50
7.1	Børn af udfordrede forældre	50
7.2	Børnenes sociale og emotionelle udvikling	51

DEL 2	Dokumentation	54
-------	---------------	----

8	Metode	55
8.1	Begrebsafklaring og afgrænsning	55
8.2	Fremgangsmåde	57

Litteratur		63
------------	--	----

Bilag 1	Forkortelser og ordliste	70
---------	--------------------------	----

Bilag 2	Søgedokumentation	73
---------	-------------------	----

DEL 1

Afrapportering

Hovedresultater

Forældre spiller en afgørende rolle for børns udvikling, opvækst og trivsel. Når forældre oplever alvorlige udfordringer i deres liv, såsom alvorlig sygdom, misbrug eller vold, er der risiko for, at barnet bliver overset, mødt med manglende overskud eller uforudsigelige og uforståelige reaktioner. Det udgør en risiko for barnets udvikling.

Med delmålet 'Alle med fra start' har TrygFonden i deres nye strategi fokus på, at alle børn og unge, der vokser op i familier med udfordringer, kan leve et liv, der ligner det liv, alle andre børn og unge har. Denne litteraturgennemgang af systematiske reviews og metaanalyser bidrager her til 1) at belyse betydningen af fem typer af alvorlige udfordringer blandt forældre (fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, vold og kriminalitet) for børns sociale og emotionelle udvikling, og 2) at beskrive omfanget af børn, som vokser op med forældre, der oplever disse typer af udfordringer i en dansk kontekst.

En relativt stor gruppe af børn og unge oplever sygdom eller misbrug hos en forælder

Omfanget af børn, der har en forælder, som er udfordret af fysisk eller psykisk sygdom, misbrug, vold i hjemmet eller kriminalitet, vil naturligt afhænge af, hvordan udfordringen afgrænses, hvorvidt antallet vurderes på baggrund af objektive registerdata eller selvrapporterede spørgeskemadata, og hvorvidt der er tale om en tabubelagt adfærd. Det betyder i nogle tilfælde en variation i det estimerede antal børn af forældre med den specifikke udfordring.

Med disse forbehold er der ifølge Sundhedsstyrelsen hvert år 42.000 0-18-årige, der er pårørende til en forælder med en alvorlig fysisk sygdom, og 43.000 har en forælder, der behandles i psykiatrien. Sundhedsstyrelsen skønner, at 50.000-100.000 børn har en forælder med psykisk sygdom, men fremhæver, at der ikke findes eksakte undersøgelser. Undersøgelser baseret på spørgeskemabesvarelser samt data fra Danmarks Statistik vurderer, at mellem 310.000 (inkl. misbrug) og 333.000 er pårørende til en psykisk syg forælder. Sundhedsstyrelsen vurderer på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse, at mindst 122.000 0-18-årige lever i en familie med alkoholproblemer, og at mindst 1.600 0-18-årige børn og unge har en forælder, der er i behandling for stofmisbrug. Vold er ligesom misbrug tabubelagt, og det er derfor vanskeligt med sikkerhed at vurdere omfanget af børn, der oplever vold mellem forældre.

En registerundersøgelse vurderer, at ca. 3.000 børn oplever vold mod en forælder, inden de fylder 8-år. Spørgeskemaundersøgelser blandt 14-19-årige finder, at 2-4 % af de unge har oplevet vold mellem deres forældre. For eksempel har op mod ca. 2.700 8. klasse-elever oplevet vold mod en forælder i løbet af det sidste år. 5-6 % af en børneårgang oplever i løbet af barndommen, at en forælder fængsles. I 2012 havde knapt 4.000 børn en forælder, der var i fængsel.

Samlet set udgør børn af forældre med sygdom og forældre med misbrugsproblemer således de største grupper af børn med forældre, som har en af de fem kategorier af udfordringer, som denne rapport fokuserer på.

Børn, der er pårørende til forældre med alvorlige udfordringer

Forældres udfordringer	Antal børn og unge som pårørende
Fysisk sygdom	Forælder med alvorlig fysisk sygdom: 42.000 børn og unge mellem 0 og 18 år hvert år (Sundhedsstyrelsen, 2018).
Psykisk sygdom	Forælder, der behandles i psykiatrien: ca. 43.000 børn og unge mellem 0 og 18 år hvert år. (Danske Patienter, 2016). Forælder med psykisk sygdom: mellem 50.000 og 333.000 børn og unge mellem 0 og 18 år afhængigt af opgørelse: <ul style="list-style-type: none"> - Sundhedsstyrelsen (2019c) skøn: 50.000-100.000 børn og unge mellem 0 og 18 år - Psykiatrifonden (2019): 310.000 (inkl. forælder med misbrug) børn og unge mellem 0 og 18 år - Bedre psykiatri (2020): 333.000 børn og unge mellem 0 og 18 år
Misbrug	Forælder med alkoholmisbrug: 122.000 børn og unge mellem 0 og 18 år (Kristiansen et al., 2008; Sundhedsstyrelsen, 2019a) Forælder i behandling for stofmisbrug: Mindst 1.600 børn og unge mellem 0 og 18 år i 2020. Uvist, hvor mange der har en forælder med stofmisbrug, men som ikke er i behandling (Sundhedsstyrelsen, 2019b)
Partnervold	Vold mod en forælder: 3.000 børn, inden de fylder 8 år (Lyk-Jensen, Bøg, & Lindberg, 2017) Oplevet vold mellem forældre: 2-4 % af 14-19-årige. For eksempel har 4 % af elever i 8. klasse oplevet vold mod en forælder i løbet af det sidste år, svarende til op mod 2.700 af alle 8. klasse-elever (Oldrup, Christoffersen, et al. 2016; Ottosen et al. 2022)
Kriminalitet/fængsling	Fængsling af forælder i løbet af barndom: 5-6 % af en årgang, svarende til ca. 4.000 børn (Oldrup, Frederiksen, et al., 2016)

Dårligere social og emotionel udvikling blandt børn af forældre med alvorlige udfordringer

Fælles for alle fem kategorier af de forældreudfordringer, som denne litteraturgennemgang fokuserer på, er, at de respektive udfordringer er forbundet med højere grad af sociale og emotionelle problemer blandt deres børn. Det er imidlertid vanskeligt at sammenligne associationer på tværs af de fem kategorier af udfordringer grundet forskelle i de enkelte reviews og studiedesigns.

For **fysisk sygdom** ses der en relativt lille effekt på internaliserende og eksternaliserende problemer blandt børn af forældre med kronisk sygdom generelt, mens der ses en moderat til stærk effekt blandt børn af forældre med kroniske smerter. Forskningen indikerer, at betydningen af forældres sygdom kan være forskellig afhængigt af forælders diagnose og funktionsniveau.

Der er god evidens for, at børn af forældre med **alvorlig psykisk sygdom** har en let til markant højere risiko for selv at udvikle en psykisk lidelse afhængigt af forælders diagnose. Herudover tyder det på, at børn af forældre med affektive lidelser oplever flere internaliserende og eksternaliserende problemer.

For **misbrug** tyder forskningen på en dårligere social og emotionel udvikling blandt børn af misbrugere end andre børn, om end det er vanskeligt at vurdere størrelsen af associationen på baggrund af de inkluderede reviews. For børn, der har været udsat for alkohol eller stoffer under graviditeten, ses en moderat til stærk effekt på internaliserende og eksternaliserende problemer.

For børn, der oplever **vold** mellem forældre, ses generelt en lille til moderat højere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer. Blandt **børn af fængslede** forældre er der indikation på en højere grad af eksternaliserende problemer end blandt andre børn. Hvad angår internaliserende problemer, er billedet mindre klart.

Væsentlige markører for risiko – der kan være flere i spil

Det er vanskeligt på baggrund af denne litteraturgennemgang at pege på, hvilke af de fem kategorier af alvorlige udfordringer, som forældre kan have, der udgør den væsentligste risiko for barnets udvikling.

Med udgangspunkt i omfang, antal af inkluderede reviews og effektstørrelser fremstår psykisk sygdom hos en forælder som en væsentlig markør for øget

risiko for sociale og emotionelle problemer hos børn. Fælles for flere af de fem kategorier af udfordringer er dog, at de kan være knyttet til andre typer af alvorlige udfordringer i forældrenes liv, fx at psykisk sygdom kan være knyttet til misbrug, som igen kan være knyttet til vold og kriminalitet. Det betyder, at det kan være svært at afgøre, i hvilket omfang sociale og emotionelle problemer også skyldes andre forhold. Et vigtigt opmærksomhedspunkt er således, at en mindre gruppe af børn og unge oplever flere typer af alvorlige livsbegivenheder i familien, og at såvel international som dansk forskning peger på, at denne gruppe af børn og unge udgør en særligt sårbar gruppe.

Metodemæssigt er der ligeledes en række forhold, der vanskeliggør en sammenligning af associationer på tværs af kategorier, men også inden for hver kategori. Disse omfatter bl.a. en vis heterogenitet i de studier, som metaanalyserne er baseret på, hvad angår konceptualisering samt måling af eksponering (fx misbrug eller vold), udfaldsmål (fx internaliserende og eksternaliserende problemer), studiepopulationer samt kontrolgruppe. Hertil kommer en variation i, hvilke andre risikofaktorer der justeres for, og at ikke alle reviews har vurderet kvaliteten af de inkluderede studier. Samlet set peger de fleste resultater dog i retning af, at børn af forældre med alvorlige udfordringer er i øget risiko for sociale og emotionelle problemer.

Fakta om undersøgelsen

Litteraturgennemgangen tager udgangspunkt i systematiske reviews og metaanalyser samt nordiske forskningsrapporter, der undersøger betydningen af alvorlige udfordringer hos forældre som risikofaktor for deres børns udvikling.

I alt 622 publikationer blev identificeret og screenet i to trin ud fra på forhånd fastsatte in- og eksklusionskriterier. I alt 48 publikationer blev inkluderet i litteraturgennemgangen.

Børns udvikling er afgrænset til social og emotionel udvikling (herunder internaliserende og eksternaliserende problemer) samt psykisk sygdom. Alvorlige udfordringer hos forældrene er afgrænset til følgende fem kategorier af udfordringer: fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, partnervold og kriminalitet.

Der er søgt litteratur i tre internationale elektroniske databaser samt en række nordiske databaser og centrale nordiske hjemmesider.

1 Indledning

Forældre spiller en helt afgørende rolle for børns grundlæggende udvikling, opvækst og trivsel. Der er omfattende dokumentation for, at en tryk tilknytning til forældre er afgørende for barnets udvikling. Forældreevnen, dvs. forældres omsorg og sensitivitet over for barnets signaler og individuelle behov, betragtes som den mest betydningsfulde faktor for den tilknytningsrelation, som barnet udvikler (Groh et al., 2017) og som afgørende for barnets socio-emotionelle udvikling (Holstein et al., 2021).

Når forældre oplever alvorlige udfordringer i deres liv, såsom psykisk sygdom og misbrug, kan det kompromittere forældreevnen. Barnet risikerer at blive overset eller blive mødt med manglende overskud, uforudsigelige eller uforståelige reaktioner og dermed en uhensigtsmæssig forældreadfærd (Holstein et al., 2021; Ostler, 2008). Sammen med genetiske faktorer udgør dette en risiko for barnets udvikling og kan føre til dårligere trivsel, emotionelle og adfærdsmæssige vanskeligheder og psykiatriske lidelser (Christoffersen & Soothill, 2003; Olsen et al., 2021). Ud over at være en belastning i barndommen, er der risiko for, at mentale helbredsproblemer bider sig fast og fortsætter ind i voksenlivet, hvilket igen kan have konsekvenser i form af social og uddannelsesmæssig marginalisering (Due et al., 2011; Ladekjær, Andreasen, & Papke, 2022; Rayce, 2018; Veldman et al., 2015). Det er således vigtigt, at børn og unge kommer godt fra start.

TrygFonden har med delmålet 'Alle med fra start' i deres nye strategi fokus på, at alle børn og unge, der vokser op i familier med udfordringer, kan leve et liv, der ligner det liv, alle andre børn og unge har. TrygFonden har i den forbindelse ønsket et overblik over, i hvilken grad alvorlige udfordringer, som forældre kan have i deres liv, udgør en risiko for deres børns sociale og emotionelle udvikling, samt omfanget af børn og unge, der vokser op i familier med disse udfordringer i en dansk kontekst.

1.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

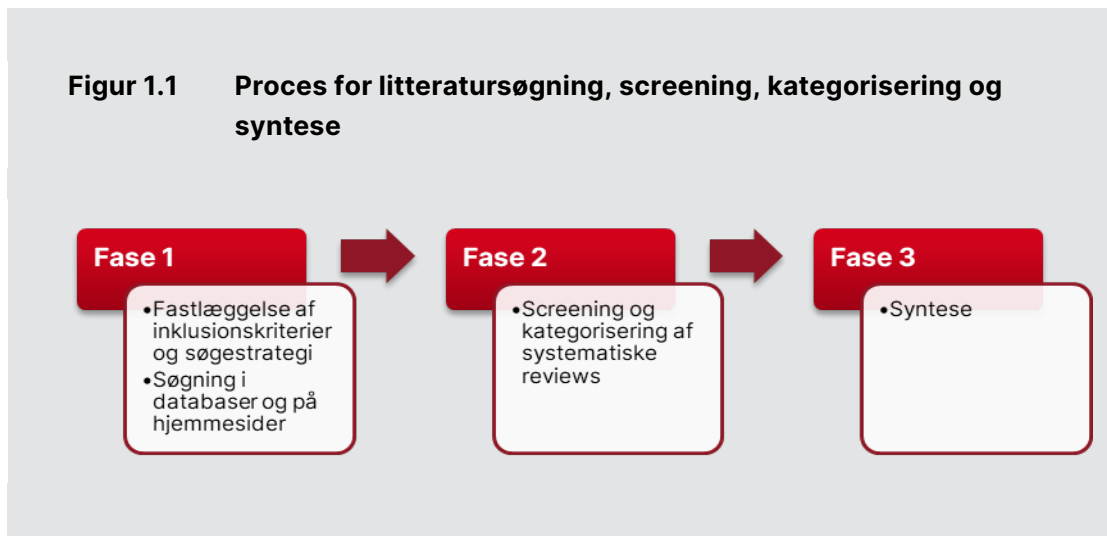
Som bidrag til TrygFondens videre arbejde med delmålet 'Alle med fra start' har VIVE gennemført en litteraturgennemgang af systematiske reviews og metaanalyser med henblik på at belyse social og emotionel udvikling blandt børn af forældre, der lever med følgende fem alvorlige typer af udfordringer: 1) fysisk sygdom, 2) psykisk sygdom, 3) misbrug, 4) vold og 5) kriminalitet.

Formålet med litteraturgennemgangen har således været:

- at beskrive omfanget af børn, som vokser op med forældre, der har fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, vold og kriminalitet i en dansk kontekst.
- at undersøge betydningen af sådanne udfordringer hos forældrene for børns sociale og emotionelle udvikling og at identificere væsentlige markører for øget risiko for sociale og emotionelle problemer.

1.2 Fremgangsmåde

Litteraturgennemgangen omfatter en gennemgang af systematiske reviews og metaanalyser af studier, der undersøger alvorlige udfordringer hos forældre som risikofaktor for deres børns udvikling. Den overordnede fremgangsmåde er illustreret i Figur 1.1.

Kilde: VIVE.

I det følgende beskrives definitioner og afgrænsninger samt litteratursøgningens overordnede rammer kort. En mere udførlig gennemgang af fremgangsmåde, metodemæssige overvejelser samt resultat af søgningen præsenteres i rapportens dokumentationsdel, kapitel 8.

1.2.1 Definitioner og afgrænsninger af målgruppe, eksponering og udfald

Forældre med udfordringer afgrænses i denne rapport til forældre, der oplever en af følgende fem kategorier af udfordringer:

- fysisk sygdom (livstruende, akut eller kronisk sygdom)
- psykisk sygdom (alvorlig psykisk sygdom)
- misbrug (misbrug af alkohol eller stoffer)
- vold i hjemmet (partnervold)
- kriminalitet (forældre, der er/har været fængslet).

Afgrænsning til disse fem kategorier sker velvidende, at forældre kan være udfordrede på flere måder i deres liv, ikke mindst socioøkonomisk, at disse udfordringer kan skyldes mange forhold, og at en gruppe forældre oplever flere forskellige former af alvorlige udfordringer i deres liv.

Børns udvikling afgrænses til social og emotionel udvikling, herunder internaliserende og eksternaliserende adfærd/problemer samt psykisk sygdom og udviklingsforstyrrelser. Dette betyder, at vi afgrænser os fra børns fysiske, kognitive og sproglig udvikling.

Aldersmæssigt afgrænser vi os til 0-18-åriges børn og unges udvikling. Det betyder, at konsekvenser i voksenlivet, fx mentale helbredsproblemer, senere psykisk sygdom, manglende uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet ikke medtages i denne litteraturgennemgang.

Definitioner og afgrænsninger er beskrevet mere udførligt i rapportens dokumentationsdel (afsnit 8.1).

1.2.2 Litteratursøgning og screening

Litteraturgennemgangen omfatter en gennemgang af systematiske reviews og metaanalyser publiceret i perioden 2010-2022, hvor de tilgængelige eller væsentligste oversigtsstudier er udvalgt. Et systematisk review er et studie, der systematisk samler og opsummerer viden på tværs af flere primærstudier om et specifikt emne, mens en metaanalyse inddrager resultaterne fra de enkelte primærstudier i en samlet statistisk analyse af et undersøgelsesspørgsmål.

Denne tilgang er valgt for at give et opdateret overblik over den væsentligste viden på feltet, og fordi vi med fem kategorier af udfordringer (fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, partnervold og kriminalitet) forventede, at det samlede antal af enkeltstudier inden for disse forskningsfelter vil være for omfangsrigt at dække inden for rammerne af denne litteraturgennemgang. Udover systematiske reviews og metaanalyser indgår der også en række nordiske forskningsrapporter med relevans for emnet.

Der er søgt litteratur i tre internationale elektroniske databaser: Academic Search Premier, PsychInfo og Pubmed, som tilsammen repræsenterer sociologi, psykologi og sundhedsvidenskab. Der er herudover søgt i en række nordiske

databaser samt på en række centrale nordiske hjemmesider. Referencer er efterfølgende screenet for inklusion og kategoriseret efter de fem typer af forældreudfordringer.

De fremsøgte referencer er screenet i to trin på baggrund af på forhånd fastlagte in- og eksklusionskriterier (se Tabel 8.3).

1.2.3 Syntese

622 publikationer blev identificeret i litteratursøgningen og screenet på baggrund af titel og abstract. Af disse er 141 publikationer efterfølgende blevet screenet på baggrund af fuldttekst, hvorefter 48 publikationer endte med at blive inkluderet i litteraturgennemgangen.

Syntesen af de 48 inkluderede publikationer er opdelt på de fem kategorier af udfordringer blandt forældre. Fordi hovedformålet med denne rapport er at få mere viden om, hvilke udfordringer hos forældrene der udgør væsentlige markører for risiko for sociale og emotionelle problemer, har vi prioriteret beskrivelsen af systematiske reviews med metaanalyse, da disse reviews gennemfører analyser, der kan give information omkring sammenhænge på et mere overordnet niveau.

Systematiske reviews uden metaanalyse beskrives i varierende omfang. Her prioriteres, hvis antallet tillader det, studier, der 1) er relativt nye, 2) har et rimeligt antal inkluderede studier og 3) har gennemført en form for kvalitetsvurdering. Herudover prioriteres nordiske forskningsrapporter.

1.3 Læsevejledning

I de følgende fem kapitler præsenteres litteraturgennemgangen for hver af de fem kategorier af udfordringer blandt forældre, som denne rapport fokuserer på. Hvert kapitel indledes med et afsnit, hvor omfanget af børn af forældre med den pågældende udfordring bekrives. Herefter følger en gennemgang af systematiske reviews og nordiske forskningsrapporter med fokus på børnenes sociale og emotionelle udvikling:

Kapitel 2 og 3 handler om børn af forældre med hhv. fysisk og psykisk sygdom. Kapitel 4 handler om børn af forældre med et misbrug af alkohol eller stoffer. Kapitel 5 handler om børn af forældre, der oplever partnervold, mens kapitel 6 handler om børn af fængslede forældre. Kapitel 7 indeholder en kort sammenfatning samt perspektivering af litteraturgennemgangens fund.

Litteraturgennemgangen fremgangsmåde, metodemæssige overvejelser samt resultat af søgningen præsenteres i rapportens Del 2, Kapitel 8. Søgestrategi præsenteres i Bilag 2.

2 Børn af forældre med fysisk sygdom

Dette kapitel præsenterer resultaterne fra litteraturgennemgangen af systematiske reviews (n = 8) samt nordiske forskningsrapporter (n = 1), der har fokus på forældre med fysisk sygdom (Boks 2.1) og betydningen for deres børns sociale og emotionelle udvikling. Omfanget beskrives indledningsvist efterfulgt af litteraturgennemgangens fund. Resultaterne opsummeres afslutningsvis.

Boks 2.1 Rapportens definition og afgrænsning af fysisk sygdom

Livstruende sygdom eller anden akut eller kronisk sygdom, der kan påvirke en forælders hverdagsliv i form af funktionsnedsættelser eller grad af overskud (fx kræft, hjertesygdom, kronisk tarmbetændelse og gig). I litteraturen anvendes bl.a. begreber som 'chronic illness', 'critical illness' og 'terminal illness'.

2.1 Omfang

Ifølge en undersøgelse fra det Nationale Sorgcenter (Harrsen, Hvidberg, & Larsen, 2021) er der i løbet af et år 80.000 børn og unge i alderen 0-28 år, der har en forælder med alvorlig sygdom. Sundhedsstyrelsen vurderer, at omkring 42.000 børn hvert år oplever, at en forælder indlægges med en alvorlig fysisk sygdom (Sundhedsstyrelsen, 2018).

I spørgeskemaundersøgelsen 'Trivsel på Trods' (Jørgensen et al., 2019) (n = 10.792), som blev gennemført i 2016, svarede 10 % af de unge, der gik i 7-10. klasse, at en forælder eller stedforælder havde en fysisk sygdom. De 10 % fordelte sig på 6 % med normal funktion, mens 4 % af forældrene blev vurderet som havende nedsat funktion. Blandt unge på ungdomsuddannelser (15-21 år) angav samlet set 11 % at have en forælder med fysisk sygdom: de 7 % med normal funktion og 4 % med nedsat funktion.

2.2 Barnets sociale og emotionelle udvikling

2.2.1 Systematiske reviews

Tre systematiske reviews med metaanalyse undersøger associationen mellem fysisk sygdom hos forældre og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer. Et review fokuserer på børn af forældre med kronisk sygdom generelt (Sieh et al., 2010), et andet på børn af forældre med kroniske smerter (Higgins et al., 2015), mens et tredje review har fokus på børn af mødre med brystkræft (Purc-Stephenson & Lyseng, 2016).

Børn af forældre med kronisk sygdom generelt

Sieh et al. (2010) fokuserer i et større review og metaanalyse på internaliserende og eksternaliserende problemer blandt børn af forældre med kronisk sygdom. Reviewet er baseret på samlet set 19 studier fra USA (63 %), Nederlandene (16 %), Australien, Tyskland og Storbritannien. Heraf er 7 studier af børn af forældre med kræft, 3 studier af børn af forældre med HIV/AIDS, mens de resterende studier inkluderede børn af forældre med forskellige sygdomme (HIV, blødersygdom, eller kronisk sygdom generelt (fx astma, diabetes, hjertesygdom og lungesygdom)). Reviewet er primært baseret på tværsnitstudier (16 studier). 7 studier sammenligner børn af kronisk syge forældre med en kontrolgruppe, mens resten sammenligner med normalt. Internaliserende og eksternaliserende problemer blev fortrinsvist målt som forældrerapporteret CBCL (Child Behavior Checklist) og selvrapporteret YSR (Youth Self Report).

Metaanalyserne af internaliserende adfærd viser en lille, men signifikant øget grad af internaliserende problemer hos børn af forældre med kronisk sygdom. Dette gælder både for studier baseret på forældrerapport (SMD = 0,24; 95 % CI: 0,11-0,37; 19 studier, n = 1.858) og for selvrapportering (SMD = 0,27, 95 % CI: 0,14-0,40; 10 studier, n = 679). Der er ikke forskel i effekten afhængigt af børnenes og forældrenes alder, sygdomstype og varighed.

Metaanalyse af eksternaliserende adfærd viser en lille, men signifikant øget grad af selvrapporterede eksternaliserende problemer (SMD = 0,28, 95 % CI: 0,07-0,49; 6 studier, n = 449), men ikke forældrerapporterede problemer (SMD = 0,15; 95 % CI: -0,06-0,37; 13 studier, n = 1.525). Samlet set (dvs. total problemscore) viser analysen en marginalt højere forekomst af selvrapporterede internaliserende og eksternaliserende problemer blandt børn og unge af forældre med kronisk sygdom (SMD = 0,19; 95 % CI: 0,00-0,38; 5 studier, n = 400). Derimod ses ingen øget effekt på samlet problemscore, når der tages udgangspunkt i forældrenes besvarelser (SMD = 0,02; 95 % CI: -0,13-0,16; 7 studier, n = 896).

Forfatterne konkluderer, at børn og unge af kronisk syge forældre udviser signifikant mere internaliserende adfærd end børn af raske forældre. På tilsvarende vis rapporterer børn af kronisk syge forældre ligeledes mere eksternaliserende adfærd – en sammenhæng, der dog ikke genfindes i kronisk syge forældres egen vurdering af deres børn. Kvaliteten af de enkelte studier angives ikke i studiet, men der konkluderes, at der ikke er tegn på publikationsbias (dvs. at studier, der finder signifikant effekt, er mere tilbøjelige til at blive publiceret end studier, der ingen effekt finder).

Børn af forældre med kroniske smerter

Higgins et al. (2015) undersøger sammenhængen mellem kroniske smerter hos forældre og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer samt social kompetence blandt 4-17-årige børn og unge. Reviewets analyser er baseret på 9 kliniske studier. Disse studier omfatter børn af forældre med diagnoser såsom gigt, migræne, fibromyalgi, irritable tyktarm syndrom og kronisk tarmbetændelse. Studiernes udfaldsmål rapporteres af forældre, lærere samt børnene selv og omfatter alle en kontrolgruppe af børn eller unge, der ikke har en forælder med kroniske smerter.

Metaanalyserne af internaliserende problemer omfatter forskellige mål for angst, depression og OCD-symptomer. Analysen viser en moderat og signifikant højere grad af forælderreporteret internaliserende symptomer (SMD = 0,60; 95 % CI: 0,39-0,81; 5 studier; n = 428) samt en signifikant og markant højere grad af selvrapporterede internaliserende problemer (SMD = 1,13; 95 % CI: 0,85-1,41; 5 studier, n = 469) sammenlignet med børn af forældre uden kroniske smerter.

For eksternaliserende problemer viser metaanalysen en moderat og signifikant forhøjet grad af forælderreporterede problemer (SMD = 0,58; 95 % CI: 0,31-0,85; 7 studier, n = 502) blandt børn af forældre, der lever med kroniske smerter, mens der ikke er gennemført analyse af selvrapporterede eksternaliserende symptomer. På tilsvarende vis ses signifikant dårligere forælderreporteret social kompetence (SMD = 0,47; 95 % CI: 0,27-0,67; 6 studier, n = 413) blandt børn af forældre med kroniske smerter.

Forfatterne konkluderer, at der samlet set er indikation på, at børn af forældre med kroniske smerter i højere grad end børn af raske forældre oplever psykologiske problemer, men påpeger, at der ikke er gennemført kvalitetsvurdering af de inkluderede studier.

Børn af forældre med kræft

Purc-Stephenson & Lyseng (2016) undersøger den psykosociale betydning af at have en forælder med brystkræft blandt 6-19-årige børn og unge. Reviewet er baseret på 15 studier, hvoraf 8 studier indgår i metaanalyserne af internaliserende og eksternaliserende problemer. Studierne er fra USA, Canada og Storbritannien. Internaliserende og eksternaliserende problemer blev fortrinsvist målt som forælderapporateret CBCL (Child Behavior Checklist) og i nogle studier yderligere med selvrapporteret YSR (Youth Self Report). I disse studier blev det gennemsnitlige score for forældre og børn beregnet. De inkluderede studier anvender en kontrolgruppe af børn med raske forældre eller normative data som sammenligningsgrundlag.

Metaanalyserne viser en marginalt højere grad af internaliserende problemer (SMD 0,14; 95 % CI: 0,00-0,28; 8 studier, n = 786) blandt børn af mødre med brystkræft sammenlignet med andre børn og unge. Derimod ses der ingen signifikant forskel i eksternaliserende problemer (SMD = -0,07; 95 % CI: -0,19-0,06; 8 studier, n = 786). Der ses en lidt, men signifikant lavere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer samlet set (total problemscore) (SMD -0,13; 95 % CI: -0,23-0,03, 8 studier, n = 759) blandt børn af mødre, der har brystkræft. For udfaldsmål, der ikke kunne gennemføres metaanalyse af, finder forfatterne ingen signifikant association for angst (5 studier), mens resultaterne i forhold til depression (5 studier) og PTSD (2 studier) er blandede. Blandt 5 studier, der havde social adfærd som udfaldsmål, fandt 4 studier ingen signifikant association, mens et studie fandt, at lærere scorede børnene af mødre med brystkræft mere favorabel.

Forfatterne konkluderer, at børn af kvinder med brystkræft udviser en lidt lavere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer samlet set, samt at tendensen til færre eksternaliserende problemer kan skyldes, at børnene forsøger at "opføre sig pænt" for ikke at belaste deres syge mor. Kvaliteten af de inkluderede studier er vurderet som god.

To systematiske reviews fokuserer på forældres kræftsygdom og børns sociale og emotionelle udvikling, men gennemfører hverken metaanalyse eller rapporter associationer for de inkluderede studier.

Walczak et al. (2018) fokuserer i et stort review på, hvordan børn og unge påvirkes psykosocialt af deres forældres kræftsygdom. Reviewet omfatter 54 studier af børn, hvor en forælder har kræft eller er død som følge af kræft. Forfatterne konkluderer, at børn af forældre med kræft generelt udviser højere niveauer af internaliserende og eksternaliserende problemer, angst, depression og stress. Kvaliteten af de 34 kvantitative studier blev generelt vurderet som god.

Faccio, Ferrari & Pravettoni (2018) undersøger, hvordan forældres kræftsygdom påvirker børn og unges psykosociale funktion. Reviewet er baseret på 26 studier med et betydeligt overlap af de studier, der indgår i Walzak et al. (2018). Dog indgår der ikke studier, hvor forældrene har fremskreden kræft, er terminalt syg eller er død af en kræftsygdom. Forfatterne finder generelt forhøjede internaliserende og eksternaliserende problemer blandt børn af kræftpatienter, samt at 11-18-årsalderen muligvis er den mest sårbare periode. De konkluderer imidlertid, at der ikke kan drages faste konklusioner grundet heterogeniteten i de inkluderede studier. Kvaliteten af studierne blev overvejende vurderet som moderat til god.

Yderligere to reviews har fokus på, om og hvordan fysisk sygdom hos en forælder påvirker børn og unges udvikling, men gennemfører ikke metaanalyse. De to studier, der fokuserer på hhv. multipel sklerose (Razaz et al., 2014) og Type 1 samt Type 2 diabetes (Landi et al., 2020) er karakteriseret af betydelige metodemæssige begrænsninger i form af en generelt lav studiekvalitet eller antallet og størrelsen af de inkluderede studier og beskrives ikke yderligere her.

2.2.2 Nordiske forskningsrapporter

Den danske survey-baserede undersøgelse 'Trivsel på Trods' (Jørgensen et al., 2019) undersøger prævalensen af en række forskellige aspekter af mental sundhed blandt børn og unge, der har en forælder med hhv. fysisk og psykisk sygdom. Surveyen er baseret på svar fra 9.988 elever på grundskoleniveau (7-10 klasse; n = 1.716) samt på ungdomsuddannelser (n = 8.607). Forældres fysiske sygdom og funktionsniveau er rapporteret af deres børn og kategoriseres som sygdom med hhv. normal og nedsat funktion. Undersøgelsens udfaldsmål er primært baseret på enkelt items, og der indgår ikke et overordnet mål for fx internaliserende eller eksternaliserende problemer.

Undersøgelsen finder:

- en signifikant lavere andel unge med **høj social kompetence** blandt de elever på ungdomsuddannelser, som har en fysisk syg forælder med nedsat funktionsevne (35 %) end blandt unge med raske forældre (45 %). Der var ingen signifikant forskel blandt unge med syge forældre med normal funktionsevne eller blandt elever på grundskoleniveau.
- en signifikant højere andel unge, der oplever **psykiske symptomer** blandt elever med en fysisk syg forælder med nedsat funktion. For eksempel er en højere andel af både grundskoleelever (40 % vs. 15 %) og elever på ungdomsuddannelser (37 % vs. 18 %) ked af det flere gange ugentligt sammenlignet deres jævnaldrende med raske forældre. På tilsvarende vis ses en signifikant højere andel, der har problemer med vrede (grundskole: 22 % vs. 13 %; ungdomsuddannelser: 17 % vs 12 %).

- at unge på såvel grundskole som ungdomsuddannelsesniveaue i signifikant højere grad svarer, at de har haft **selvskadende adfærd**, hvis de har en fysisk syg forælder, end hvis de har raske forældre. Blandt grundskoleelever med en syg forælder med hhv. normal og nedsat funktion er andelen hhv. 38 % og 52 % mod 27 % blandt unge med raske forældre. Blandt de unge på ungdomsuddannelserne er de respektive andele 27 %, 38 % og 23 % (raske forældre).
- at unge med en fysisk syg forælder med nedsat funktion i højere grad har haft **selvmordstanker** (grundskole: 53 % vs. 20 %; ungdomsuddannelser: 35 % vs. 19 %) end unge med raske forældre.

Forfatterne konkluderer, at unge, der har en forælder med fysisk sygdom og nedsat funktion, har dårligere mental sundhed på en række parametre end unge med raske forældre. Hvad angår sygdomme med livstruende karakter, finder undersøgelsen primært betydning af sygdom med nedsat funktions- evne, frem for om den er livstruende.

2.3 Opsummering

Ifølge det Nationale Sorgcenter er der i løbet af et år 80.000 børn og unge i alderen 0-28 år, der har en forældre med alvorlig sygdom. Sundhedsstyrelsen vurderer, at ca. 42.000 børn har en forælder med alvorlig fysisk sygdom.

Baseret på de systematiske reviews, der gennemfører metaanalyse, ses der generet kun marginalt eller let forhøjede niveauer af internaliserende problemer blandt børn af forældre med kronisk sygdom generelt samt blandt børn af mødre med brystkræft. Internaliserende problemer blandt børn af mødre med brystkræft er dog fortrinsvist baseret på forældrereport. På tilsvarende vis ses der kun let forhøjede niveauer af selvrapporerede eksternaliserende problemer blandt børn af forældre med kronisk sygdom generelt. Mens de systematiske reviews uden metaanalyse af børn af forældre med kræft generelt finder forhøjede niveauer af både internaliserende og eksternaliserende problemer, viser en metaanalyse ingen effekt på eksternaliserende problemer blandt børn af mødre med brystkræft.

Blandt børn af forældre med kroniske smerter ses der moderat til stærk effekt af forældres sygdom på såvel forældrereporteret som selvrapporerede internaliserende problemer, mens der ses en moderat effekt på forældrereporterede eksternaliserende problemer og social kompetence.

3 ud af de 5 systematiske reviews vurderer kvaliteten af de inkluderede studier som moderat til god. I metaanalysen af børn af forældre med kronisk sygdom generelt samt brystkræft er der imidlertid ikke gennemført en egentlig kvalitetsvurdering. Samlet set peger resultaterne dog i den samme retning og tyder på, at fysisk sygdom hos forældre kan påvirke børns sociale og emotionelle udvikling negativt. Med undtagelse af børn af forældre med kroniske smerter viser de inkluderede metaanalyser relativt små effektstørrelser. Dog er der indikation på, at betydningen af forældres fysiske sygdom kan være forskellig afhængigt af forældrenes diagnose og funktionsbegrænsninger. Dette fund ses også i en dansk rapport om børn og unge som pårørende.

3 Børn af forældre med psykisk sygdom

Dette kapitel præsenterer resultaterne fra litteraturgennemgangen af systematiske reviews (n = 17) samt nordiske forskningsrapporter (n = 1), der undersøger sammenhængen mellem alvorlig psykisk sygdom hos forældre (Boks 3.1) og deres børns sociale og emotionelle udvikling. Omfanget beskrives indledningsvist efterfulgt af litteraturgennemgangens fund. Resultaterne opsummeres afslutningsvis.

Boks 3.1 Rapportens definition og afgrænsning af psykisk sygdom

Alvorlig psykisk sygdom afgrænset til alvorlig psykisk sygdom generelt eller til en af følgende psykiske lidelser: bipolar lidelse, skizofreni og depression. Disse lidelser omtales i litteraturen hyppigt som 'severe psychiatric disorder (SPD)' eller 'severe mental illness (SMI)', dvs. alvorlige psykiatriske lidelser eller alvorlig psykisk sygdom.

I beskrivelsen af omfanget samt gennemgangen af de nordiske forskningsrapporter accepteres en bredere definition af psykisk sygdom.

3.1 Omfang

Et registerstudie viser, at 25-40-årige kvinder og mænd med psykisk lidelse i 2005 havde lige så mange børn i gennemsnit (1,9 børn) som kvinder og mænd uden en psykisk lidelse (Greve et al. , 2012), og ifølge Jeppesen et al. (2020) anslås det, at ca. 20-25 % af alle psykiatriske patienter har helt eller delvist ansvar for et barn under 18 år.

Ifølge Danske Patienter (2016) er der mindst 43.000 børn, der har en forælder, som behandles i psykiatrien. Ifølge Sundhedsstyrelsen foreligger der ikke eksakte undersøgelser af, hvor mange børn og unge der er pårørende til en forælder med psykisk sygdom, men det skønnes, at omfanget ligger mellem 50.000 og 100.000 (Sundhedsstyrelsen, 2019c). En undersøgelse fra Bedre

Psykiatri (2020) baseret på dels spørgeskemadata blandt forældre til børn i alderen 0-17 år, dels data fra Danmarks Statistik samt på Bedre Psykiatris egne beregninger vurderer, at ca. 333.000 børn og unge i alderen 0-17 år er pårørende til en psykisk syg forælder. På tilsvarende vis vurderer Psykiatrifonden (2019) med udgangspunkt i spørgeskemadata samt egne beregninger, at ca. 310.000 børn i Danmark vokser op i en familie, hvor en forælder har en psykisk sygdom. Dette tal omfatter dog også misbrug.

En ny forskningsrapport fra SDU (Rasmussen & Kruse, 2022) finder i et større dansk registerstudie blandt 667.916 børn født mellem 1995 og 2004 (dvs. 10 årgange), at 27 % (svarende til 181.530 børn) har en forælder med svære til moderate mentale helbredsproblemer. Det svarer til, at der på hver årgang er 18.530 børn, hvis forælder havde moderate til svære helbredsproblemer. Svære til moderate mentale helbredsproblemer defineres her som:

1. Mindst én psykiatrisk diagnose, imens barnet er 0-15 år (n = 74.395)
2. Mindst én kontakt til behandlingspsykiatrien i perioden 5 år før barnets fødsel, til barnet er 15 år (n = 116.097)
3. Mindst 5 kontakter til privatpraktiserende psykiater, imens barnet er 0-15 år (n = 64.241)
4. Selvmordsforsøg (n = 4.563)
5. Registreret i alkoholmisbrugsbehandling (n = 14.794).

Herudover havde 31 % (n = 207.947) af børnene en forælder med lettere mentale helbredsproblemer.

3.2 Barnets sociale og emotionelle udvikling

3.2.1 Systematiske reviews

Vi fandt 17 reviews, der undersøger sammenhængen mellem psykisk sygdom hos forældre og social samt emotionel udvikling hos deres børn. Heraf har 7 reviews gennemført metaanalyse.

3.2.1.1 Børn af forældre med alvorlige psykiatriske lidelser generelt

4 reviews med metaanalyse fokuserer på børn af forældre med alvorlige psykiatriske lidelser generelt, fx skizofreni, bipolar lidelse og alvorlig depression (Ayano et al., 2021a, 2021b; Ayano, Maravilla, & Alati, 2019; Rasic et al., 2014).

Ayano et al. (2021a) undersøger risikoen for adfærdsforstyrrelser hos børn, der har en forælder med alvorlig psykisk sygdom. 8 af de 14 inkluderede studier er fra USA, mens resten er fra Spanien, Storbritannien, Schweiz, Rumænien og Israel. 10 studier er baseret på kliniske samples af børn og unge under 18 år. De inkluderede studier fokuserer på børn af forældre med bipolar lidelse (7 studier), depression (5 studier) og skizofreni (2 studier) defineret ud fra DSM eller ICD. Adfærdsforstyrrelser er vurderet på baggrund af DSM, K-SADS eller ICD. Kontrolgruppen i de inkluderede studier består af raske forældre fra samples fra hhv. hospitaler, institutioner, den generelle befolkning eller en blanding af disse.

Metaanalysen af adfærdsforstyrrelser overordnet set (14 studier) viser, at børn af forældre med en alvorlig psykiatrisk lidelse samlet set har en signifikant forhøjet risiko for at udvikle en adfærdsforstyrrelse (RR = 2,91, 95 % CI: 2,12-3,99) sammenlignet med kontrolgruppen. Forfatterne konkluderer, at børn af forældre med en alvorlig psykiatrisk lidelse har en markant højere risiko for at udvikle en adfærdsforstyrrelse generelt, men pointerer samtidig, at størstedelen af studierne ikke tager højde for anden psykisk sygdom og misbrug. De inkluderede studier vurderes dog som værende af moderat til høj kvalitet.

Ayano et al. (2021b) undersøger i et andet stort review med metaanalyse risikoen for angstlidelser blandt børn, der har forældre med alvorlig psykiatrisk lidelse. Reviewet er baseret på 25 studier fra USA, Spanien, Sverige, Storbritannien, Schweiz, Tyskland, Rumænien, Danmark og Israel, hvoraf flere studier også indgår i reviewet af Ayano et al. (2021a). De inkluderede studier fokuserer på børn af forældre med skizofreni (6 studier), depression (12 studier) og bipolar lidelse (9 studier) defineret ud fra DSM eller ICD. Børnenes angstlidelser er primært vurderet på baggrund af DSM-IV og K-SADS. Kontrolgruppen udgøres af raske forældre.

Metaanalysen (25 studier, n = 9.549) viser, at risikoen for at udvikle en angstlidelse er signifikant højere blandt børn af forældre med en alvorlig psykiatrisk lidelse (RR = 2,10; 95 % CI: 1,67-2,66) end blandt børn af forældre, der ikke har psykiatrisk lidelse. Forfatterne konkluderer, at børn af forældre med alvorlig psykiatriske lidelser som bipolar lidelse og depression har en øget risiko for at udvikle en angstlidelse, sammenlignet med børn af forældre uden psykisk sygdom. Det fremhæves dog, at en væsentlig andel af studierne ikke tager højde for anden psykisk sygdom og misbrug, og at der fortsat er behov for mere viden om, i hvilken grad den øgede risiko skyldes hhv. genetik og forhold i barnets miljø. Kvaliteten af de inkluderede studier vurderes som moderat til høj.

Ayano, Maravilla & Alati (2019) undersøger i et mindre review risikoen for autisme blandt børn af forældre med affektiv lidelse (lidelser, der påvirker personens sindsstemning og følelsesliv). Reviewet omfatter 9 studier fra primært

nordiske lande (Danmark, Sverige og Finland) og er fortrinsvis registerbaseret. De inkluderede studier fokuserer på børn af hhv. mødre og fædre med affektiv lidelse, mødre med fødselsdepression, forældre med bipolar lidelse og børn af fædre med unipolar depression. Autisme måles ved diagnostisk redskab (ICD eller DSM). Metaanalysen viser, at børn af forældre med en affektiv lidelse samlet set har højere risiko for autisme (RR = 1,65; 95 % CI: 1,45–1,88; 9 studier) end børn af forældre uden psykisk sygdom. Forfatterne konkluderer, at der er indikation på, at børn af forældre med affektiv lidelse har en øget risiko for autisme. De fremhæver dog, at der er behov for mere forskning i form af store kohortestudier for at kunne bekræfte de fundne resultater. De inkluderede studier var primært af moderat til høj kvalitet.

Rasic et al. (2014) undersøger risikoen for at udvikle alvorlige psykiatriske lidelser blandt børn af forældre, der selv har en alvorlig psykiatrisk lidelse. Reviewet er baseret på 33 studier, hvoraf 13 studier omhandler børn og unge, der har en forælder med skizofreni og relaterede psykotiske lidelser, bipolar lidelse, alvorlig depression eller skizoaffektiv lidelse. Alvorlige psykiatriske lidelser hos børn defineres på samme måde og er vurderet ud fra diagnostiske interviews. Kontrolgrupperne består primært af børn af forældre uden psykiatrisk lidelse. Reviewet finder, at 18 % (95 % CI: 0,14-0,24) af de 10-19-årige, der har en forælder med en alvorlig psykiatrisk lidelse, selv udvikler en alvorlig psykiatrisk lidelse. Metaanalysen (n = 3.450) viser herudover, at børn og unge, der har en forælder med en alvorlig psykiatrisk lidelse, har mere end dobbelt så høj risiko for selv at udvikle en alvorlig psykiatrisk lidelse (RR = 2,74; 95 % CI: 2,25-3,34) og knapt 2 gange så høj risiko (RR = 1,77; 95 % CI: 1,61-1,96) for at få en af følgende diagnoser: skizofreni, depression, angst, bipolar lidelse, adfærdsforstyrrelse, ADHD eller udvikle et misbrug.

Forfatterne konkluderer, at børn af forældre med alvorlige psykiatriske lidelser har øget risiko for at udvikle en alvorlig psykiatrisk lidelse sammenlignet med jævnaldrende uden en forælder, der har en alvorlig psykiatrisk lidelse. Der er ikke foretaget nogen egentlig kvalitetsvurdering af de inkluderede studier, men der konkluderes, at der ikke er tegn på, at publikationsbias har påvirket studiets resultater.

3.2.1.2 Børn af forældre med depression

Fire metaanalyser beskrevet i afsnit 3.2.1.1 undersøger risikoen for psykiatriske lidelser eller udviklingsforstyrrelser blandt børn af forældre med depression specifikt (Ayano et al., 2021a, 2021b, 2019; Rasic et al., 2014). De finder en mere end dobbelt så stor risiko for hhv. alvorlige psykiatriske lidelser (skizofreni og relaterede psykotiske lidelser, bipolar lidelse, alvorlig depression eller skizoaffektiv lidelse) (RR = 2,61; 95 % CI: 2,21-3,22; n = 1.215) (Rasic et al., 2014) og adfærdsforstyrrelser (RR = 2,40; 95 % CI: 1,14-5,07; 5 studier)

(Ayano et al., 2021a) samt en næsten dobbelt så stor risiko for angst (RR = 1,95; 95 % CI: 1,55-2,46; 12 studier) (Ayano et al., 2021b) blandt børn af forældre med depression sammenlignet med børn af forældre uden psykisk sygdom. Blandt børn af forældre med depressive lidelser ses en RR på 1,37 for autisme (95 % CI: 1,04-1,81; 3 studier) (Ayano et al., 2019). I 3 ud af de 4 reviews blev kvaliteten af de inkluderede studier vurderet som moderat til høj (Ayano et al., 2021a, 2021b, 2019).

Herudover fokuserer to reviews med metaanalyse specifikt på hhv. adfærdsproblemer samt emotionel funktion blandt børn af mødre med depression (Goodman et al., 2011) og eksternaliserende adfærd blandt børn af fædre med depression (Cheung & Theule, 2019).

Goodman et al. (2011) undersøger associationen mellem depression hos mødre og adfærdsproblemer samt emotionel funktion hos deres børn. Reviewet omfatter 193 studier (n = 80.851) og er primært baseret på community samples. Gennemsnitsalderen for børnene, der indgår i reviewet, er 7,13 år (SD = 5,08). Depression hos mor er målt ved klinisk diagnose eller ved selvrapportering (fx Depression Symptom Rating Scale). Udfaldsmål blandt børnene er målt ved selvrapportering, af barnets mor, lærere eller klinikere og omfatter bl.a. internaliserede og eksternaliserende problemer samt generel psykopatologi. I studier, hvor mere end en person havde vurderet barnet, blev der beregnet et gennemsnitligt score til metaanalysen.

Metaanalyserne viser generelt små effektstørrelser for associationen mellem depression blandt mødre og de tre kategorier af udfaldsmål hos børnene, hvor børn af mødre med depression i signifikant højere grad oplever internaliserende problemer (r = 0,23; 95 % CI: 0,22-0,24; 121 studier; n = 65.619), eksternaliserende problemer (r = 0,21; 95 % CI: 0,20-0,22; 111 studier, n = 59.051) og en højere grad af general psykopatologi (r = 0,24; 95 % CI: 0,22-0,26; 39 studier; n = 9.754).

Moderatoranalyser viser større effekter for yngre børn end ældre børn samt større effektstørrelser, når det er barnets mor, der vurderer barnets adfærd.

Forfatterne konkluderer, at depression blandt mødre er forbundet med højere niveauer af både internaliserende og eksternaliserende problemer samt generel psykopatologi. De fremhæver dog, at der er betydelig heterogenitet i studierne, og at der er behov for studier, der i højere grad undersøger betydningen af fx fars mentale helbred, komorbiditet, levekår og udviklingen af mors depression over tid. Herudover fremhæves det, at størstedelen af de inkluderede studier er tværsnitstudier, hvilket begrænser muligheden for at drage konklusioner om årsagsretningen. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering af de inkluderede studier.

Cheung & Theule (2019) undersøger i en større metaanalyse associationen mellem fædres depression og eksternaliserende adfærd hos 2-18-årige børn og unge. Metaanalysen er baseret på 52 studier fra primært USA (43 studier). Fædres depression er i de fleste studier målt gennem selvrapportering såsom Beck Depression Inventory and the Center for Epidemiologic Studies Depression Scale. Eksternaliserende adfærd hos barnet måles ved forælderreporteret CBCL. Metaanalysen (n = 49 studier) viser en lille, men signifikant højere forekomst af eksternaliserende adfærd hos børn af fædre med depression sammenlignet med andre børn (r = 0,15, 95 % CI: 0,13-0,18).

Forfatterne konkluderer, at der er indikation på, at depression hos fædre er associeret eksternaliserende problemer hos deres børn, men fremhæver ligesom de fleste andre reviews, at de inkluderede studiers design ikke gør det muligt at afgøre årsagsretningen. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering af de inkluderede studier, men forfatterne konkluderer, at der ikke er tegn på publikationsbias.

Wickersham et al. (2020) undersøger associationen mellem fædres psykopatologi, herunder depression, og angst og depression hos store skolebørn. Der gennemføres ikke metaanalyse, og forfatterne vurderer kvaliteten af de inkluderede studier, der fortrinsvis er tværsnitsstudier, som blandet.

Forfatterne konkluderer, at der er indikation på en højere forekomst af depression og angst blandt børn af fædre med depression.

Rosenwein et al. (2021) undersøger i et systematisk review af systematiske reviews bl.a. sammenhængen mellem depression under graviditeten og barnets adfærd og socioemotionelle udvikling op til 2-årsalderen. I metareviewet indgår kun to reviews med fokus på socioemotionel udvikling, som begge vurderes til at være af lav kvalitet. Forfatterne konkluderer derfor, at det er uklart, hvorvidt depression under graviditeten påvirker barnets adfærd og socioemotionelle udvikling.

Yderligere 5 systematiske reviews undersøger associationen mellem depression hos mødre (Mendes et al., 2012) og deres børns sociale og emotionelle udvikling. Heraf har 4 reviews fokus på børn af mødre med efterfødselsdepression (Kingston & Tough, 2014; Martucci et al., 2021; Sanger et al., 2015; Tucker & Hobson, 2022). Ingen af disse reviews gennemfører metaanalyse. To reviews af primært longitudinelle studier konkluderer, at der er en øget risiko for socioemotionelle problemer blandt hhv. 0-8-årige børn og spædbørn samt førskolebørn af mødre med efterfødselsdepression (Kingston & Tough, 2014; Martucci et al., 2021). Et andet review finder generelt en øget risiko for ADHD blandt børn af mødre med efterfødselsdepression (Tucker & Hobson, 2022).

Endelig finder et review af longitudinelle studier blandede resultater, hvad angår internaliserende og eksternaliserende problemer blandt store skolebørn (Sanger et al., 2015).

3.2.1.3 Børn af forældre med bipolar lidelse

Fire metaanalyser beskrevet i afsnit 3.2.1.1 undersøger også risikoen for psykiatriske lidelser eller udviklingsforstyrrelser blandt børn af forældre med specifikt bipolar lidelse (Ayano et al., 2021a, 2021b, 2019; Rasic et al., 2014). De finder en mere end tre gange så høj risiko for hhv. alvorlig psykiatrisk lidelse (skizofreni og relaterede psykotiske lidelser, bipolar lidelse, alvorlig depression eller skizoaffektiv lidelse) (RR = 3,46; 95 % CI: 1,97-6,09; n = 935) (Rasic et al., 2014), adfærdsforstyrrelser (RR = 3,42; 95 % CI: 2,51-4,66; 7 studier) (Ayano et al., 2021a), angst (RR = 3,01; 95 % CI: 1,79-5,04; 9 studier) (Ayano et al., 2021b) og en næsten dobbelt så stor risiko for autisme (RR = 1,87; 95 % CI: 1,69-2,07; 3 studier) (Ayano et al., 2019) blandt børn af forældre med bipolar lidelse sammenlignet med børn af forældre uden psykisk sygdom. I 3 ud af de 4 reviews blev kvaliteten af de inkluderede studier vurderet som moderat til høj (Ayano et al., 2021a, 2021b, 2019).

Lau et al. (2018) undersøger internaliserede og eksternaliserede problemer samt psykiatriske diagnoser hos børn af forældre med bipolar lidelse. Reviewet er baseret på 17 studier fra bl.a. USA, Australien, Canada og Spanien, med et delvist overlap af de studier, der indgår i reviewene af Ayano et al. (2021a, 2021b). 14 ud af 17 studier fokuserer på børn og unge i aldersspændet 2-18 år. Bipolar lidelse blandt forældrene er vurderet på baggrund af fx Schedule for affective disorders and Schizophrenia-lifetime eller the structured Clinical Interview for DSM-IV. Blandt børnene er psykiatriske diagnoser primært målt med K-SADS-PL, mens internaliserende og eksternaliserende problemer er vurderet på baggrund af CBCL. Kontrolgrupperne beskrives ikke nærmere.

Metaanalyserne viser, at børn af forældre med bipolar lidelse, sammenlignet med kontrolgruppen, har en næsten dobbelt så høj risiko for at udvikle mindst en psykiatrisk lidelse (inkl. bipolar lidelse) (RR = 1,98; 95 % CI: 1,70-2,32; 13 studier; n = 2.098), en stærkt forhøjet risiko for at have en bipolar lidelse (RR = 8,97; 95 % CI: 3,85-20,91; 11 studier; n = 2.121), en mere end dobbelt så høj risiko for at have en depressiv lidelse (RR = 2,43; 95 % CI: 1,64-3,60; 12 studier; n = 2.476), en dobbelt så høj risiko for at have en angstlidelse (RR = 2,14; 95 % CI: 1,63-2,81; 14 studier; n = 2.723) og en mere end to gange så høj risiko for at have hhv. ADHD (RR = 2,56; 95 % CI: 1,87-3,60; 11 studier; n = 2.062) og en adfærdsforstyrrelsesdiagnose (ODD eller CD) (RR = 2,48; 95 % CI: 1,64-3,74; 12 studier; n = 2.377). Endelig viser metaanalyser af hhv. eksternaliserende og internaliserende problemer (3 studier, n = 293), at forældre med bipolar lidelse rapporterer signifikant flere eksternaliserende (SMD = 0,81; SE = 0,20, p <

0,001) og internaliserende problemer (SMD = 0.73, SE = 0,27, $p < 0,01$) end kontrolgruppen.

Forfatterne konkluderer, at børn af forældre med bipolar lidelse har en signifikant højere risiko for at udvikle en psykiatrisk lidelse end børn af forældre uden bipolar lidelse, men fremhæver ligesom flere andre studier, at der i analyserne ikke er taget højde for andre risikofaktorer såsom socioøkonomiske vanskeligheder, højere konfliktniveau samt andre stressorer i hjemmet. Kun 2 studier tager højde for komorbiditet, psykisk sygdom og mentalt helbred hos den anden forælder. Der sås ikke nogen signifikant forskellig risiko afhængigt af studiernes kvalitetsvurdering.

Yderligere 2 systematiske reviews undersøger associationen mellem bipolar lidelse hos en forælder og udvikling af psykisk sygdom hos deres børn (Raouna, Osam, & MacBeth, 2018; Stapp et al., 2020). Begge reviews konkluderer, at børn af forældre med bipolar lidelse har en højere risiko for selv at udvikle psykisk sygdom, men ingen af de to reviews foretager metaanalyse. Kvaliteten af de inkluderede studier vurderes i det ene review, der er en gennemgang af kohortestudier, som god (Raouna et al., 2018), mens der ikke er foretaget kvalitetsvurdering i det andet studie (Stapp et al., 2020).

3.2.1.4 Børn af forældre med skizofreni

Et enkelt systematisk review fokuserer udelukkende på skizofreni hos forældre og deres børns udvikling (Hameed & Lewis, 2016), mens 3 af de systematiske reviews med metaanalyse, der er beskrevet i afsnit 3.2.1.1 om børn af forældre med psykisk sygdom generelt, også undersøger associationen mellem skizofreni hos en forælder og risikoen for psykiatriske lidelser hos deres børn (Ayano et al., 2021a, 2021b; Rasic et al., 2014).

Metaanalysen af Ayano et al. (2021b) finder her ingen signifikant sammenhæng mellem forældres skizofreni og angstlidelser blandt deres børn (RR = 1,36; 95 % CI: 0,87-2,13; 6 studier, $n = 1.233$). Dog skal det nævnes, at der i analysen indgår et dansk kohortestudie, der finder en signifikant højere risiko (odds) for angstlidelser blandt børn af forældre med skizofreni (OR = 2,8; 95 % CI: 1,2-6,1) (Ellersgaard et al., 2018). Kvaliteten af de inkluderede studier er vurderet som moderat til høj.

Yderligere to metaanalyser (Ayano et al., 2021a; Rasic et al., 2014) finder ingen signifikant øget risiko for hhv. adfærdsforstyrrelser (Ayano et al., 2021a) og risikoen for alvorlig psykiatrisk lidelse (defineret som skizofreni og relaterede psykotiske lidelser, bipolar lidelse, alvorlig depression eller skizoaffektiv

lidelse) (Rasic et al., 2014) blandt forældre af skizofreni. Fælles for begge metaanalyser er, at de er baseret på ganske få studier og små studier, og at det fremhæves, at resultaterne bør tages med et stort forbehold.

Hameed & Lewis (2016) undersøger i et systematisk review af longitudinelle studier bl.a. associationen mellem skizofreni hos en forælder og børns sociale adfærd, men har ikke foretaget metaanalyse. Kun 6 studier har social adfærd som udfaldsmål. Forfatterne konkluderer, at flertallet af disse studier fandt en forringet social funktion blandt børn af forældre med skizofreni. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering af de inkluderede studier.

3.2.2 Nordiske forskningsrapporter

Vi har fundet to nordiske forskningsrapporter, der undersøger associationen mellem psykisk sygdom hos forældre og deres børns sociale og emotionelle udvikling.

Ramussen & Kruse (2022) undersøger i det danske registerstudie (n=667.916 børn), der er beskrevet i afsnit 3.1, de sundhedsmæssige konsekvenser af at have en forælder med mentale helbredsproblemer. Undersøgelsen finder, at andelen af børn og unge, der har haft kontakt til behandlingspsykiatrien eller har fået registreret en psykiatrisk diagnose på et somatisk sygehus, inden de fylder 18 år, er 23,4 % (n = 42.495) blandt børn af forældre med svære til moderate mentale helbredsproblemer mod 9,2 % (n = 25.509) blandt børn og unge, hvis forældre ikke har mentale helbredsproblemer. Hvad angår kontakt til en privatpraktiserende psykiater, er de respektive andele 3,5 % og 1,1 %. Blandt børn af forældre med svære til moderate mentale helbredsproblemer har 23,4 % (n = 42.495) oplevet lettere mentale helbredsproblemer (fx brug af psykofarmaka, kontakt til psykolog eller psykometriske test ved egen læge) inden 18-årsalderen. Den tilsvarende andel blandt børn af forældre, der ikke har mentale helbredsproblemer, er 10,9 % (n = 30.291). Sammenlignet med børn og unge, der ikke har en forælder med mentale helbredsproblemer, har børn og unge med forældre med svære/moderate mentale helbredsproblemer således

- mere end dobbelt så høje odds for at have været i kontakt med behandlingspsykiatrien eller at have fået en psykiatrisk diagnose på et somatisk sygehus (OR = 2,41; 95 % CI: 2,37-2,45)
- næsten 3 gange så høje odds for at have haft kontakt til en privatpraktiserende psykiater (OR = 2,91; 95 % CI: 2,77-3,04)
- mere end dobbelt så høje odds for selv at opleve lettere mentale helbredsproblemer (OR = 2,22; 95 % CI: 2,19-2,26).

Forfatterne konkluderer, at børn med forældre med svære til moderate mentale helbredsproblemer generelt har dårligere mentalt helbred end børn med forældre med lettere mentale helbredsproblemer (resultater ikke vist her), og at disse børn har dårligere mentalt helbred end børn med forældre uden mentale helbredsproblemer.

Jørgensen et al. (2019) undersøger i den danske survey-baserede undersøgelse 'Trivsel på Trods' prævalensen af forskellige aspekter af mental sundhed blandt børn og unge, der har en forælder med hhv. fysisk og psykisk sygdom og blandt børn og unge med en rask forælder. Surveyen, der er baseret på svar fra 9.988 elever på grundskoleniveau samt på ungdomsuddannelser (n = 8.607) er beskrevet yderligere i afsnit 2.2.2. Undersøgelsen finder, at:

- andelen med **høj social kompetence** er signifikant lavere blandt de unge på ungdomsuddannelserne, der har en psykisk syg forælder (30 %) end blandt unge med forældre, der hverken har psykisk eller fysisk sygdom (45 %). Blandt grundskoleelever ses der ingen signifikant forskel.
- andelen, der oplever **psykiske symptomer** er signifikant højere blandt unge med en psykisk syg forælder sammenlignet med unge med en rask forælder. For eksempel er en højere andel af både grundskoleelever (45 % vs. 15 %) og unge på ungdomsuddannelser (48 % vs. 18 %) ked af det flere gange ugentligt sammenlignet med deres jævnaldrende med raske forældre, og en signifikant højere andel har problemer med vrede (grundskole: 26 % vs. 13 %; ungdomsuddannelser: 18 % vs 12 %).
- andelen, der svarer, at de har haft **selvskadende adfærd**, er signifikant højere blandt både grundskoleelever (62 % vs 27 %) og unge på ungdomsuddannelserne (52 % vs 27 %), der har en psykisk syg forælder sammenlignet med unge med raske forældre.
- Andelen, der svarer, at de har **selvmordstanker**, er signifikant højere blandt både grundskoleelever (53 % vs 19 %) og unge på ungdomsuddannelserne (44 % vs 19 %), der har en psykisk syg forælder sammenlignet med unge med raske forældre.

Forfatterne konkluderer, at unge, der har en forælder med psykisk sygdom, har dårligere mental sundhed på flere forskellige parametre end unge med raske forældre.

3.3 Opsummering

Ifølge Danske Patienter er der hvert år 43.000 børn og unge i alderen 0-18 år, der har en forælder, som behandles i psykiatrien. Sundhedsstyrelsen skønner, at mellem 50.000 og 100.000 børn og unge er pårørende til en psykisk syg forælder, men fremhæver, at der ikke findes eksakte undersøgelser af antallet.

Ifølge en undersøgelse fra Bedre Psykiatri, der er baseret på spørgeskema-besvarelser, data fra Danmarks Statistik samt deres egne beregninger, vurderes antallet af børn og unge, der er pårørende til en psykisk syg forælder, til at være 333.000, mens Psykiatrifonden vurderer, at antallet er 310.000 inkl. børn af forældre med misbrug.

Resultaterne fra de inkluderede reviews peger på, at børn af forældre med alvorlig psykisk sygdom samlet set har en markant højere risiko for selv at få en psykiatrisk diagnose. Eksisterende studier tyder på, at børn af forældre med bipolar lidelse har signifikant højere risiko for selv at få en bipolar lidelse, depressiv lidelse, angstlidelse, adfærdsforstyrrelse, ADHD eller autisme end børn i kontrolgruppen. På tilsvarende vis er børn af forældre med depression i højere risiko for alvorlig psykisk sygdom generelt samt adfærdsforstyrrelser, angst og autisme. For børn af forældre med skizofreni er metaanalyserne i de inkluderede reviews karakteriseret ved at være baseret på få og i flere tilfælde små studier, hvorfor resultaterne bør tolkes med stort forbehold. Dog finder et dansk kohortestudie, som er inkluderet i Ayano et al. (2021b), en signifikant højere risiko for angst blandt børn af forældre med skizofreni. Et resultat, der er i overensstemmelse med et nyere registerbaseret primær studie (Davidsen et al., 2022) blandt 1.477.185 danske børn, som ikke indgik i nogle af de inkluderede reviews og metaanalyser.

Der ses en moderat til stærk effekt på internaliserende og eksternaliserende problemer blandt børn af forældre med bipolar lidelse. Forskningen tyder desuden på en højere forekomst af hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer samt en højere grad af generel psykopatologi blandt børn af mødre med depression, og at yngre børn oplever flere problemer. Et review uden metaanalyser indikerer en ringere social funktion blandt børn af forældre med skizofreni.

I lidt over halvdelen af de inkluderede reviews har forfatterne foretaget kvalitetsvurdering af de enkelte studier. Kvaliteten vurderes generelt som moderat til god. I nogle reviews er der ikke foretaget kvalitetsvurdering, men enkelte undersøger for publikationsbias uden at finde tegn på dette.

Samlet set peger resultaterne i samme retning og på, at der er god evidens for, at børn af forældre med psykisk sygdom har en betydelig øget risiko for selv at få en psykiatrisk diagnose samt på en højere forekomst af internaliserende og eksternaliserende problemer. Resultaterne fra de inkluderede reviews er således i overensstemmelse med et stort dansk registerstudie, der også finder, at børn af forældre med moderate til svære mentale helbredsproblemer har markant højere risiko for selv at have fået en diagnose, haft kontakt til privatpraktiserende psykiater eller at opleve lettere mentale helbredsproblemer.

Fælles for de inkluderede reviews er, at de fremhæver en række andre risikofaktorer, men også beskyttende forhold, der også har betydning for børns udvikling, fx den anden forælders mentale helbred, komorbiditet, misbrug og socioøkonomisk baggrund.

4 Børn af forældre med misbrug

Dette kapitel præsenterer resultaterne fra litteraturgennemgangen af systematiske reviews (n = 10) samt nordiske forskningsrapporter (n = 1) der har fokus på social og emotionel udvikling blandt børn, der har en forælder med et misbrug (Boks 4.1). Omfanget beskrives indledningsvist efterfulgt af litteraturgennemgangens fund. Resultaterne opsummeres afslutningsvis.

Boks 4.1 Rapportens definition og afgrænsning af misbrug

Misbrug af alkohol eller andre stoffer. Herunder også brug af disse under graviditeten. For alkohol accepteres studier med en lidt bredere definition af alkoholbrug (såsom hyppighed, fuldskab, binge drinking).

4.1 Omfang

Misbrug er tabubelagt, og det er derfor svært at vide præcis, hvor mange børn og unge der vokser op i en familie med misbrug. Sundhedsstyrelsen skønner dog, at ca. 122.000 børn vokser op i en familie, hvor en eller flere forældre har et alkoholproblem (Sundhedsstyrelsen, 2019a). Dette tal er baseret på spørgeskemadata fra 16-20-årige, der i 2008 blev spurgt til alkoholproblemer under deres opvækst (Kristiansen et al., 2008). I en undersøgelse baseret på data fra den store spørgeskemabaserede undersøgelse 'Ungdomsprofilen 2014' oplever hhv. 8,0 % af pigerne og 5,9 % af drengene på gymnasier og erhvervsskoler, at mindst én af deres forældre har et alkoholproblem (Pisinger, 2022).

En lille andel af disse børn eksponeres allerede for alkohol under graviditeten. Et dansk registerstudie af børn født mellem 1996 og 2018 i Danmark undersøger antallet af børn, der må formodes at have været eksponeret for et højt alkoholindtag under graviditeten (Broccia et al., 2023). Indikation på højt alkoholindtag defineres her som, at barnets mor 1 år før graviditeten havde

1. haft hospitalskontakt med en diagnose, der med 100 % sikkerhed skyldes alkohol,
2. havde fået recept på medicin knyttet til alkoholbehandling

3. at barnet havde fået en diagnose knyttet til alkohol eksponering under graviditeten.

Studiet finder, at der i perioden blev født 4.799 (0,4 %) børn af en mor, der havde et højt alkoholforbrug.

I 2020 var der mindst 1.600 børn og unge i alderen 0-18 år, hvor en forælder var i behandling for stofmisbrug. Heraf var 321 anbragt uden for hjemmet (Sundhedsstyrelsen, 2020). Der findes til gengæld ikke viden om antallet af børn, der har en forælder med stofmisbrug, men som ikke er i behandling. Samlet set vurderer Sundhedsstyrelsen, at ca. 80.000 borgere har et højrisikoforbrug af illegale stoffer, opioider eller hash (Sundhedsstyrelsen, 2019b), men det fremgår ikke, hvor mange af disse borgere der er forældre. Ifølge Sundhedsstyrelsen (2011) får stofmisbrugende kvinder dog næsten lige så mange børn som andre kvinder.

4.2 Barnets sociale og emotionelle udvikling

4.2.1 Systematiske reviews

Vi har fundet 9 systematiske reviews, der undersøger associationen mellem forældres misbrug og den sociale og emotionelle udvikling hos deres børn. 2 reviews fokuserer udelukkende på alkohol (Rossow, Felix, et al., 2016; Ruisch et al., 2018), 3 på opioider (Baldacchino et al., 2014; Lee et al., 2020; Romanowicz et al., 2019), mens 4 reviews både ser på alkohol- og stofmisbrug (Irner, 2012; Kuppens et al., 2020; McGovern et al., 2020; Staton-Tindall et al., 2013).

5 systematiske reviews undersøger betydningen af at vokse op med en forælder med et alkoholmisbrug og/eller et stofmisbrug. Ud af disse reviews gennemfører kun et enkelt metaanalyse.

Kuppens et al. (2020) undersøger i en metaanalyse effekten af forældres brug af alkohol, stoffer og tobak på forskellige dimensioner af børns trivsel. Reviewet er baseret på 56 longitudinelle studier af børn i alderen 0-18 år, hvoraf halvdelen var i aldersgruppen 12-18 år. De inkluderede studier er fortrinsvis fra USA (11 studier), mens de resterende studier er fra New Zealand, Canada og Norge. Forældrenes misbrug er bredt defineret som primært selvrapporteret brug af alkohol, tobak samt alkohol- og stofafhængighed. Barnets trivsel er primært selvrapporteret og måles bredt som hhv. fysisk, kognitiv, social, øko-

nomisk og også psykologisk trivsel. Sidstnævnte kategori omfatter bl.a. internaliserende og eksternaliserende problemer, depression og adfærdsforstyrrelser. I metaanalysen af trivsel indgår udelukkende den fysiske, kognitive og psykologiske dimension, som samles i ét samlet mål for barnets trivsel.

Analysen viser samlet set en lille effekt af forældres brug af alkohol, stoffer og tobak på barnets trivsel overordnet set ($r = 0,15$; 95 % CI: 0,12-0,17). Yderligere analyser viser, at denne effekt er den samme, uafhængigt af om der fokuseres specifikt på psykologisk, fysisk eller kognitiv trivsel. Omvendt ses den samme effekt af hhv. alkohol, alkoholafhængighed og tobak på barnets psykologiske, fysiske og kognitive trivsel samlet set ($r = 0,13-0,14$). Dog ses en signifikant højere effekt af stofmisbrug på barnets samlede trivsel ($r = 0,25$; 95 % CI: 0,19-0,31). Der ses ingen signifikante forskelle afhængig af barnets køn, alder eller studiets region (Nordamerika, Europa, Australien/New Zealand) eller metodiske karakteristika (herunder frafald, power eller justering for confounding). Der var ingen tegn på publikationsbias.

Yderligere 2 reviews ser på forældres misbrug af alkohol og stoffer samlet set, men gennemfører ikke metaanalyse og præsenterer heller ikke associationer fra de enkelte studier.

McGovern et al. (2020) undersøger associationen mellem forældres misbrug af primært alkohol, men også stoffer og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer blandt deres børn. Reviewet er baseret på 33 studier, hvoraf 7 studier måler internaliserende eller eksternaliserende problemer blandt primært teenagere. De inkluderede studier er fra USA (3 studier), Norge (2 studier), Storbritannien og Korea og varierer størrelsesmæssigt mellem 482 til 10.839 deltagere. Fokus var fortrinsvis på forældres misbrug (og ikke afhængighed) af alkohol og stoffer. Forfatterne konkluderer, at forældres alkoholmisbrug er associeret med en højere forekomst af eksternaliserende problemer, men at der er begrænset evidens for en association med internaliserende problemer. Studiernes kvalitet er vurderet som moderat til høj.

Staton-Tindall et al. (2013) undersøger i et mindre review associationen mellem forældres alkohol- og stofmisbrug og bl.a. internaliserende og eksternaliserende problemer samt PTSD. 6 studier måler internaliserende og eksternaliserende problemer eller PTSD blandt 5-17-årige børn og unge. Forældrenes alkohol- eller stofmisbrug er selvrapporeret eller vurderet ud fra optegnelser, mens børnenes internaliserende og eksternaliserende problemer fortrinsvist er målt ved CBCL. Forfatterne vurderer, at der er en konsistent association mellem forældres misbrug og eksternaliserende og internaliserende problemer samt PTSD, hvor børn af misbrugere oplever flere problemer. Kvaliteten af de enkelte studier er dog ukendt.

2 reviews fokuserer på hhv. forældres alkoholforbrug (Rossow et al., 2016) og misbrug af opioider (Romanowicz et al., 2019) og sammenhængen med internaliserende og eksternaliserende problemer hos deres børn. Rossow et al. (2016) finder blandede resultater, hvad angår associationen mellem alkoholbrug (frekvens, fuldskab, binge drinking og problematisk drikkemønster) og problemer, mens Romanowicz et al.s (Romanowicz et al., 2019) fund indikerer en association mellem forældres misbrug af opioider og især eksternaliserende problemer. Begge reviews omfatter dog kun få studier, der undersøger børns sociale og emotionelle udvikling. Herudover er de inkluderede studier præget af metodemæssige begrænsninger.

Alkohol- og stofmisbrug under graviditeten

4 reviews undersøger specifikt betydningen af alkohol eller stofmisbrug under graviditeten (Baldacchino et al., 2014; Irner, 2012; Lee et al., 2020; Ruisch et al., 2018). Heraf gennemfører 3 metaanalyse.

Lee et al. (2020) undersøger betydningen af mødres brug af opioider under graviditeten for 2-8-åriges internaliserende og eksternaliserende adfærd samt opmærksomhedsproblemer. Metaanalyserne er baseret på 5 studier fra hhv. Norge (3 studier), New Zealand og Israel. Eksponering for opioider måles generelt på baggrund af flere mål for misbrug: fx bekræftet misbrugsbehandling, urinprøve og afføringsprøve fra baby eller ved selvrapportering. Barnets adfærd måles på baggrund af CBCL og Attention subtest. Studiernes kontrolgrupper består af børn, der ikke har været eksponeret for opioider under graviditeten, men varierer derudover, hvad angår socioøkonomiske karakteristika.

Metaanalyserne viser en signifikant og moderat til stærk effekt af eksponering for opioider under graviditeten på hhv. internaliserende (SMD = 0,42; 95 % CI: 0,17-0,68; 4 studier, n = 446), eksternaliserende adfærd (SMD = 0,66; 95 % CI: 0,32-1,00; 4 studier, n = 446) samt opmærksomhedsproblemer (SMD = 0,72; 95 % CI: 0,42-1,02; 4 studier, n = 427), hvor børn af misbrugere har en højere forekomst af problemer end børn, hvor forældrene ikke har et misbrug. Forfattere fremhæver dog ligesom flere andre af denne litteraturgennemgangs reviews en række konkurrerende årsagsfaktorer (fx andet misbrug, mors mentale helbred, lav partnerstøtte samt lav socioøkonomisk baggrund), der også kan være knyttet til såvel misbrug som barnets udvikling. Forfatterne vurderer kvaliteten af studierne som moderat til høj.

Baldacchino et al. (2014) undersøger i et mindre review med metaanalyse ligeledes betydningen af mødres brug af opioider under graviditeten for småbørn og førskolebørns socioemotionelle udvikling og adfærd. Reviewet er baseret på 5 studier fra Australien, USA og Israel, hvor forældres misbrug primært omfatter heroin. Småbørnenes udvikling måles bl.a. ved Vineland Social

Maturity Scale (VSMS) og Bayley's Infant Behavior Record (IBR), mens førskolebørnene er vurderet ved VSMS og CBCL. Kontrolgruppen består af børn, der ikke har været eksponeret for opioider under graviditeten. Metaanalysen viser en dårligere socioemotional udvikling og adfærd blandt såvel småbørn (SMD = 0,44; 95 % CI: -0,20-0,67; 3 studier) som førskolebørn (SMD = 1,35; 95 % CI: 1,09-1,61; 2 studier), der har været eksponeret for opioider. Kvaliteten af de inkluderede studier vurderes som moderat. Metaanalyserne er dog baseret på få og relativt små studier.

Ruisch et al. (2018) undersøger i en metaanalyse betydningen af alkoholeksponering under graviditeten for adfærdsproblemer blandt 6-18-årige børn. Reviewet, der ikke eksplicit fokuserer på misbrug, er baseret på 9 studier fra USA, Storbritannien, Norge og Danmark, hvor alkoholindtag under graviditeten er målt prospektivt eller retrospektivt. I godt halvdelen af de inkluderede studier er børnenes adfærd vurderet på baggrund af diagnostiske interviews (fx DISC). Metaanalysen viser, at børn, der har været eksponeret for alkohol under graviditeten, samlet set har dobbelt så høje odds for at have adfærdsproblemer (OR = 2,11; 95 % CI: 1,42-3,15; 9 studier, n = 50.846) som børn, der ikke har været udsat for alkohol. Forfatterne fremhæver dog, at associationerne er klart højere i kliniske studier. Ud af 9 studier var 5 studier af moderat til høj kvalitet.

Irner (2012) undersøger i et systematisk review bl.a. socioemotional udvikling blandt børn, der er blevet eksponeret for alkohol eller andre stoffer under graviditeten. Reviewet er baseret på 14 studier, heriblandt også studier fra Danmark, Sverige, Norge og Finland. Dette review gennemfører ikke metaanalyse og præsenterer kun i begrænset omfang associationsmål for de enkelte studier. Forfatterne konkluderer, at eksponering for alkohol under graviditeten har langsigtede konsekvenser for børns adfærdsmæssige, sociale og følelsesmæssige udvikling, mens der er mindre evidens for betydningen af andre stoffer end alkohol. De inkluderede studier er dog små med et bredt aldersspænd, og der er ikke foretaget nogen kvalitetsvurdering af de enkelte studier.

4.2.2 Nordiske forskningsrapporter/studier

Vi har fundet en dansk ph.d.-afhandling (Pisinger, 2022) samt en norsk forskningsrapport (Rossow, Moan, & Natvig, 2009), der undersøger konsekvenser af forældres alkoholproblemer blandt unge.

Pisinger (2022) undersøger i en dansk ph.d.-afhandling baseret på 'Ungdomsprofilen 2014' associationen mellem forældres alkoholproblemer og hhv. internaliserende symptomer, depression, selvskade, selvmordstanker og selvmordsforsøg. Data om forældres alkoholforbrug og de unges trivsel er udeluk-

kende baseret på selvrapporterede oplysninger fra de mere end 65.000 gymnasie- og erhvervsskoleelever, der deltog i undersøgelsen, og som var under 25 år. Internaliserende symptomer måles som mindst et af følgende symptomer flere gange om ugen: 1) ked af det, 2) nervøs eller 3) irriteret eller i dårligt humør. Depression måles gennem et enkelt item om, hvorvidt den unge har haft en depression. Selvskade, selvmordstanker og selvmordsforsøg er ligeledes målt gennem enkelt items. Afhandlingen finder, at unge, der svarer, at mindst én af deres forældre har et alkoholproblem, har signifikant højere risiko for at opleve hhv. internaliserende symptomer (OR = 1,56; 95 % CI: 1,46-1,66) og depression (OR = 2,07; 95 % CI: 1,88-2,28) end unge, hvis forældre ikke har alkoholproblemer, og at risikoen for internaliserende problemer og depression stiger med alvorligheden af forældrens problem. I forhold til selvskade, selvmordstanker og depression viser afhandlingen:

- en højere forekomst af **selvskade** blandt piger (42 %) og drenge (23 %) af forældre med alkoholproblemer end blandt piger (23 %) og drenge (12 %), hvor forældrene ikke har alkoholproblemer. Der er således en højere risiko for selvskade blandt piger (OR = 1,84; 95 % CI: 1,69-1,99) og drenge (OR = 1,59; 95 % CI: 1,40-1,82), hvis deres forældre har et alkoholproblem.
- en højere forekomst af **selvmordstanker** blandt piger (33 %) og drenge (26 %) af forældre med alkoholproblemer end blandt piger (17 %) og drenge (12 %), hvor forældrene ikke har et alkoholproblem. Risikoen for selvmordstanker er således højere blandt både piger (OR = 1,74; 95 % CI: 1,59-1,89) og drenge (OR = 1,81; 95 % CI: 1,59-2,06), hvis forældre har alkoholproblemer.
- en højere andel af piger (9,4 %) og drenge (5,8 %), der svarer, at de har **forsøgt selvmord**, blandt unge med en forælder, der har alkoholproblemer end blandt andre unge (piger: 3,1 % og dreng: 1,8 %). Risikoen (odds) for at have forsøgt selvmord er mere end dobbelt så høj blandt både piger (2,09; 95 % CI: 1,80-2,42) og drenge (OR = 2,10; 95 % CI: 1,63-2,71), hvis forældre har alkoholproblemer.

Analyserne er baseret på et stort antal unge og er justeret for fx forældres uddannelsesniveau, økonomiske problemer i familien samt samlivsstatus. Metodemæssige begrænsninger er dog, at analyserne er baseret på tværsnitsdata, hvor det ikke er muligt at bestemme den tidsmæssige rækkefølge af fx alkoholproblemer, depression og selvskade. Hertil kommer, at flere af afhandlingens mål er baseret på enkelt items eller ganske få items (fx alkoholproblemer, depression og internaliserende symptomer) frem for validerede skalaer.

Rossow et al. (2009) undersøger i et stort norsk tværsnitsstudie (n = 20.703) blandt 12-20-årige associationen mellem, hvor hyppigt de oplever deres forældre være berusede og hhv. depressive symptomer og selvmordstanker.

Forældres hyppighed af at være beruset samt selvmordstanker hos barnet eller den unge måles gennem enkelt items, mens depressive symptomer er målt ved Symptom Check List. Alle oplysninger er målt gennem et spørgeskema til børn og unge. Blandt børn og unge, der oplever deres forældre være berusede nogle gange om ugen, rapporterer 51 % depressive symptomer, og 39 % svarer, at de har haft selvmordstanker mod hhv. 17 og 10 % blandt børn og unge, der ikke har oplevet deres forældre berusede. Børn og unge, der hyppigt oplever deres forældre berusede, har således mere end tre gange så høje odds for depressive symptomer (OR = 3,2) og mere end fire gange så høje odds for at have haft selvmordstanker (OR = 4,3). Blandt børn og unge, der oplever en beruset forælder et par gange om måneden, er risikoen ca. dobbelt så stor (OR = 1,9-2,2). Der ses således en stærk og signifikant association mellem forældres beruselsesfrekvens og hhv. depressive symptomer og selvmordstanker hos deres børn. Resultaterne er justeret for køn, alder og de unges eget alkoholforbrug, men tager ikke højde for socioøkonomiske forhold samt forældrenes mentale helbred.

4.3 Opsummering

Sundhedsstyrelsen skønner, at ca. 122.000 børn vokser op i en familie, hvor en eller flere forældre har et alkoholproblem, hvoraf en mindre gruppe børn vil have været eksponeret for alkohol under graviditeten.

I 2020 var der mindst 1.600 børn, hvor en forælder var i behandling for stofmisbrug. Der er til gengæld mindre viden om antallet af børn, der har en forælder med stofmisbrug, der ikke er i behandling.

Overordnet set viser ét review med metaanalyse en lille, men signifikant association mellem forældres brug af alkohol, stoffer og tobak samlet set og en dårligere psykologisk trivsel (fx internaliserende og eksternaliserende problemer, depression og adfærdsforstyrrelser) blandt deres børn ($r = 0,15$).

Yderligere reviews uden metaanalyse finder generelt en højere forekomst af eksternaliserende problemer blandt børn af stof- eller alkoholmisbrugere, mens associationen med internaliserende problemer er mindre klar. Kun et enkelt review har dog foretaget kvalitetsvurdering og vurderes som moderat til høj. Herudover tyder nordiske studier på, at unge af forældre med et alkoholmisbrug har højere risiko for depression, selvskade og selvmordstanker/-forsøg.

Samlet set tyder forskningen på, at børn af misbrugere har dårligere sociemotional udvikling overordnet set end andre børn og unge. De eksisterende studier er dog præget af en betydelig heterogenitet, både hvad angår eksponering, udfaldsmål og kvalitet, hvilket vanskeliggør en vurdering af associationen.

Blandt de reviews, der fokuserer på stoffer eller alkohol under graviditeten, er kvaliteten af de inkluderede studier generelt moderat til stærk, om end 2 reviews er baserede på relativt små studier. Med dette forbehold tyder forskningen på en dårligere socioemotional udvikling, herunder internaliserende og eksternaliserede problemer, blandt børn af mødre, der har brugt opioider eller alkohol under graviditeten. Blandt børn af mødre med stofmisbrug ses en moderat til stærk effekt, mens der blandt børn af mødre, der har drukket alkohol under graviditeten, ses dobbelt så høje odds for adfærdsproblemer.

Fælles for de inkluderede reviews er, at det fremhæves, at misbrug kan være knyttet til en række andre risikofaktorer for børns udvikling, fx psykisk sygdom, traumer, vold og lav socioøkonomisk baggrund.

5 Børn af forældre, der oplever vold i hjemmet

Dette kapitel præsenterer resultaterne fra litteraturgennemgangen af systematiske reviews (n = 6) samt nordiske forskningsrapporter (n = 1), der har fokus på social og emotionel udvikling blandt børn af forældre, som oplever vold i hjemmet (Boks 5.1). Omfanget beskrives indledningsvist efterfulgt af litteraturgennemgangens fund. Resultaterne opsummeres afslutningsvis.

Boks 5.1 Rapportens definition og afgrænsning af vold i hjemmet

Vold mellem forældre eller stedforældre af såvel fysisk som psykisk karakter. I litteraturen anvendes begreber som 'domestic violence' (vold i hjemmet) og 'intimate partner violence' (intim partnervold) samt 'børn, der er vidner til vold' hyppigt.

5.1 Omfang

Et større registerstudie fra VIVE (Lyk-Jensen et al., 2017) har undersøgt, hvor stor en andel af børn i Danmark der oplever vold i familien. Vold i familien defineres her som, at enten barnets mor eller far er sigtet for vold, eller at barnets mor er blevet behandlet for vold på skadestuen i 1-2 år før graviditeten, til barnet fylder 8 år. Med udgangspunkt i denne definition finder de, at der blandt børn født i 1997-2003 var over 21.000 børn, der oplevede vold i familien, inden de fyldte 8 år. Det svarer til, at der i gennemsnit sidder mindst ét barn i hver skoleklasse, som har oplevet vold i familien.

I en spørgeskemaundersøgelse fra SFI (Oldrup, Christoffersen, et al., 2016) blandt 1.927 8. klasse-elever svarer 3 % af de unge, at de har oplevet en voldsom handling (fx spark, slag, blevet truet med knive eller våben) mellem de voksne, som de bor sammen med, inden for de seneste 12 måneder. 1 % har oplevet mere end én handling. I alt har 4 pct. af de unge oplevet voldsomme handlinger mellem forældre. Det svarer til ca. 2.700 unge blandt alle elever i 8. klasse.

Endelig svarer 2 % af de 2.538 15- og 19-årige, der deltog i spørgeskemaundersøgelsen 'Børn og unge i Danmark i 2022', at de har oplevet vold mellem deres forældre (Ottosen et al., 2022).

5.2 Barnets sociale og emotionelle udvikling

5.2.1 Systematiske reviews

Vi har fundet 2 systematiske reviews med metaanalyse, som undersøger association mellem eksponering for vold mellem forældre og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer.

Evans, Davies & DiLillo (2008) undersøger i en stor metaanalyse sammenhængen mellem eksponering for vold i hjemmet og hhv. internaliserede og eksternaliserende problemer samt traumesymptomer hos 5-18-årige børn. Reviewet er baseret på 60 studier. Vold i hjemmet defineres som eksponering for fysisk vold mellem forældre, som i de inkluderede studier især defineres som, at barnet ser, hører, er direkte involveret eller oplever konsekvenserne af et fysisk eller seksuelt overgreb mellem deres omsorgspersoner. Eksternaliserende og internaliserende problemer samt traumesymptomer er målt ved standardiserede måleinstrumenter.

Metaanalysen af internaliserede problemer viser en lille til medium associationen mellem eksponering for vold i hjemmet og hhv. internaliserende problemer (SMD = 0,48; 95 % CI: 0,39-0,57; 58 studier, n = 7.602) og eksternaliserende problemer (SMD = 0,47; 95 % CI: 0,38-0,56; 53 studier, n = 7.200). Børn og unge, der er eksponeret for vold i hjemmet oplever således en højere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer sammenlignet med børn, der ikke er eksponeret for vold i hjemmet. Herudover viser analyserne, at drenge, der oplever vold i hjemmet, har en signifikant højere grad af eksternaliserende problemer (SMD = 0,46; $p < 0,01$) end piger, der oplever vold i hjemmet (SMD = 0,23; $p < 0,05$). Derimod ses der ingen signifikant forskel afhængigt af alder. Metaanalyse viser desuden en stærk association mellem vold i hjemmet og traumesymptomer (SMD = 1,54; 95 % CI: 0,38-2,71; 6 studier).

Forfatterne konkluderer, at børn og unge, der oplever vold i hjemmet, i højere grad oplever internaliserende og eksternaliserende problemer end børn og unge, som ikke oplever vold i hjemmet. De fremhæver imidlertid, at det i studierne varierer, hvorvidt børnene har været vidne til volden, eller om de udelukkende er bevidste om den, og at kun 3 studier undersøger betydningen af hyppighed og alvorligheden af volden i hjemmet. Det er således muligt, at associationen kan variere afhængigt af grovhed og varighed af volden. Endelig

konkluderer de, at metaanalysen tyder på en sammenhæng mellem vold i hjemmet og en øget risiko for traumesymptomer, men at resultatet skal tages med forbehold, da analysen er baseret på relativt få studier. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering af de enkelte studier.

Vu et al. (2016) undersøger i stort review af longitudinelle studier associationen mellem vold mellem forældre og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer hos børn og unge, herunder betydningen af barnets køn og alder samt tid, siden volden er målt. Reviewet er baseret på 41 samples, der danner grundlag for 74 studier. Der indgår således studier, som er baseret på samme sample, men hvor barnets udvikling er målt på forskellige tidspunkter. Der tages derfor højde for afhængighed mellem effektstørrelser. Reviewet inkluderer studier, hvor vold mellem forældrene har fundet sted før 18-årsalderen, og som ikke måler vold og udfaldsmål samtidigt. Gennemsnitsalderen for måling af internaliserende og eksternaliserende problemer i de enkelte studier varierer mellem 0,75 og 27 år. Alder ved måling af udfaldsmål har dog kun betydning for associationen mellem vold og internaliserende problemer.

Metaanalysen viser, at eksponering for vold mellem forældre er forbundet med en lidt højere grad af internaliserende problemer ($r = 0,10$; $SE = 0,01$, $z = 7,57$, $p < 0,001$) og eksternaliserende problemer ($r = 0,15$; $SE = 0,03$; $z = 8,70$, $p < 0,001$). Jo yngre barnet var, da volden blev registreret, jo stærkere er associationen mellem vold og senere eksternaliserende problemer (5 år: $r = 0,21$; 10 år: $r = 0,13$ og 15 år: $r = 0,06$). Vold mellem forældre er ligeledes forbundet med en lidt højere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer totalt set ($r = 0,15$; $SE = 0,03$; $z = 4,98$; $p < 0,001$). Herudover viser metaanalyse, at associationen mellem vold og hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer bliver stærkere, i takt med at tidsintervallet mellem målingen af vold og den efterfølgende vurdering af barnets problemer øges. For internaliserende problemer er association $r = 0,06$, når problemer er målt kort tid efter volden, mens studier, hvor problemer er målt 10 år efter volden, finder en association på $r = 0,13$. De respektive associationer for eksternaliserende problemer er $r = 0,13$ og $r = 0,18$.

Forfatterne konkluderer, at eksponering for vold mellem forældre er forbundet med en højere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer, og at de stærkeste associationer ses 10 år efter, at volden mellem forældrene er registreret. Det kan ifølge forfatterne indikere en "sleeper effekt", hvor problemerne udvikler sig over længere tid i samspil med barnets oplevelser i de efterfølgende år, eller at barnet eller den unge kontinuerligt oplever vold mellem forældrene og således belastes gennem flere år. Det fremhæves her, at der i familier med partnervold hyppigt forekommer andre forhold, der udgør en risiko for børns udvikling, fx børnemishandling. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering, men forfatterne konkluderer, at der ikke er tegn på publikationsbias.

Vi fandt 4 reviews, der fokuserer på vold mellem forældre og børns sociale og emotionelle udvikling, men som ikke gennemfører metaanalyse.

Bender et al. (2022) fokuserer på socioemotionel kompetence blandt 0-18-årige børn, som har været eksponeret for fysisk og psykisk partnervold. Reviewet er baseret på 26 primært amerikanske studier, der varierer fra små til meget store studier (n = 16.595). 12 ud af 18 studier, der undersøgte børns sociale kompetencer, finder, at børn, der har oplevet vold mellem forældre, har lavere social kompetence end børn, der ikke har oplevet partnervold. 5 ud af 66 studier, der undersøgte evnen til at regulere følelser, finder signifikant dårligere følelsesmæssig regulering blandt børn, der har oplevet vold mellem forældrene. Disse studier er karakteriseret ved, at de inkluderede børn er under 11 år. Et enkelt studie af 8-17-årige fandt derimod ingen signifikant association.

Forfatterne konkluderer, at forskningen tyder på, at eksponering for vold mellem forældrene påvirker børns sociale kompetence og følelsesmæssige regulering negativt, men fremhæver en betydelig heterogenitet i studierne, fx hvad angår børnenes alder og levevilkår. Hertil kommer, at de inkluderede studier primært er baseret på tværsnitstudier samt en variation i, hvorvidt der justeres for andre væsentlige risikofaktorer, fx forældres mentale helbred. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering.

Lee et al. (2022) undersøger i et andet review sammenhængen mellem eksponering for partnervold og 4-18-åriges mobbeadfærd. 12 studier undersøger sammenhængen mellem eksponering for vold mellem forældre og at mobbe. Heraf finder 9 studier, at eksponering for vold mellem forældre er associeret med signifikant højere risiko for, at barnet eller den unge mobber andre. De 3 resterende studier fandt ingen signifikant sammenhæng. Forfatterne konkluderer, at vold i hjemmet er en risikofaktor for mobbeadfærd. Der er ikke foretaget kvalitetsvurdering af de enkelte studier, men forfatterne konkluderer, at fundet er relativt konsistent på tværs af sample størrelse, måleinstrumenter (fx alvorlighed og hyppighed af vold) samt analytisk tilgang.

Yderligere 2 systematiske reviews undersøger associationen mellem eksponering for vold i hjemmet og hhv. internaliserende (Carter et al., 2022) og eksternaliserende problemer (Fong, Hawes, & Allen, 2019). Fælles for begge reviews, der ikke beskrives yderligere her, er, at fokus særligt er på forhold, der er en del af årsagskæden mellem vold i hjemmet og internaliserende eller eksternaliserende problemer (fx barnets følelsesmæssige intelligens og mors mentale helbred).

5.2.2 Nordiske forskningsrapporter

Vi har fundet en nordisk forskningsrapport, der har undersøgt sammenhængen mellem vold i hjemmet og psykiatriske diagnoser.

Lyk-Jensen et al. (2017) undersøger i en større registerundersøgelse fra SFI forekomsten af psykiatriske diagnoser (angst, depression, PTSD) blandt 9-15-årige børn, der har oplevet vold i familien, da de var 0-8 år, sammenlignet med børn, der ikke har oplevet vold i familien. Vold i familien defineres som, at barnets mor eller far er sigtet for personligfarlig kriminalitet, og/eller at barnets mor har opsøgt skadestue for at blive behandlet for skader forårsaget af vold.

Forfatterne konkluderer, at børn, der oplever vold i familien, har dobbelt så stor risiko for at blive diagnosticeret med PTSD (2,2 %) som børnene i den matchede kontrolgruppe (1,1 %), der ikke oplever vold i familien. Derimod ses der ingen signifikante forskelle i andelen af børn, der bliver diagnosticeret med angst og depression.

5.3 Opsummering

Ifølge registerdata fra børn født i 1997-2003 oplevede 21.000 børn vold i familien, inden de fyldte 8 år, svarende til, at mindst ét barn i hver skoleklasse oplever vold i familien. Spørgeskemaundersøgelser blandt større børn og unge finder, at op mod 4 % har oplevet vold mellem deres forældre.

De inkluderede reviews er karakteriseret ved, at der ikke er foretaget kvalitetsvurdering af de inkluderede studier. Resultaterne peger dog generelt i samme retning. Samlet set peger to store systematiske reviews med metaanalyse således på, at børn af forældre, der oplever partnervold, har en højere forekomst af hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer, ligesom der er indikation på en højere forekomst af traumesymptomer blandt disse børn. Mens et review finder små til moderate effekter på hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer, finder et stort review af longitudinelle studier relativt lave korrelationer mellem partnervold og internaliserende og eksternaliserende problemer. Systematiske reviews uden metaanalyse finder på tilsvarende vis generelt lavere social kompetence, dårligere følelsesmæssig regulering samt højere forekomst af mobbeadfærd blandt børn, der er eksponeret for vold mellem forældre. Også i dette afsnits inkluderede reviews fremhæves det generelt, at der i familier med partnervold hyppigt forekommer andre forhold, som udgør en risiko for børns udvikling – fx misbrug, psykisk sygdom og børnemishandling.

Endelig indikerer den store metaanalyse af longitudinelle studier, at effekten af vold mellem forældrene muligvis bliver stærkere, som tiden går. Et fund, som ifølge forfatterne kan skyldes, at børnenes problemerne udvikler sig i samspil med andre oplevelser, herunder kontinuerlig vold mellem forældrene.

6 Børn af kriminelle/fængslede forældre

Dette kapitel præsenterer resultaterne fra litteraturgennemgangen af systematiske reviews (n = 2) samt nordiske forskningsrapporter (n = 1), der har fokus på forældre, der har begået kriminalitet (Boks 6.1) og deres børns sociale og emotionelle udvikling. Omfanget beskrives indledningsvist efterfulgt af litteraturgennemgangens fund. Resultaterne opsummeres afslutningsvis.

Boks 6.1 Rapportens definition og afgrænsning af kriminalitet

Forældre, der er eller har været fængslet.

6.1 Omfang

Omkring 5-6 % af en børneårgang oplever i løbet af barndommen, at en forælder fængsles i kortere eller længere tid. I 2012 var det knapt 4.000 børn, der havde en far eller mor, der sad i fængsel (Oldrup, Frederiksen, et al., 2016). Disse tal er baseret på et registerstudie, der har undersøgt udviklingen i antallet af indsatte forældre i Danmark fra 2000 til 2013. De indsatte forældre, som indgår i opgørelsen, kan være fængslet en del af året fx 1 måned eller hele året, hvis forælderen afsoner en længere dom. Mens andelen i år 2000 var 0,61 % af alle 0-17-årige, var andelen i 2013 faldet til 0,33 %. Faldet kan skyldes, at det blev muligt at blive idømt samfundstjeneste for fx spirituskørsel i 2000 og at afsone færdselslovovertrædelser i hjemmet med elektronisk fodlænke i 2005. Undersøgelsen viser desuden, at det oftest er far, som er i fængsel. Kun 0,02-0,04 % af alle 0-17-årige oplevede at have en mor i fængsel. I 2013 var 216 mødre fængslet.

I en nyere spørgeskemaundersøgelse finder Ottosen et al. (2022), at 1 % af de 2.538 15-19-årige, der deltog i 'Børn og unge i Danmark i 2022', har oplevet, at en forælder har været i fængsel.

6.2 Social og emotionel udvikling

6.2.1 Systematiske reviews

Vi fandt et systematisk review med metaanalyse (Murray, Farrington, & Sekol, 2012), et systematisk review (Whitten et al., 2019) og en dansk forskningsrapport (Oldrup, Frederiksen, et al., 2016), som undersøger associationen mellem forældres fængsling og børns sociale og emotionelle udvikling.

Murray, Farrington & Sekol (2012) fokuserer i et stort review med metaanalyse på hhv. antisocial adfærd og mentalt helbred blandt børn af fængslede forældre. Reviewet er baseret på 40 studier, der samlet set omfatter 50 samples (n = 44.699) fra USA, England, Sverige, Danmark, Nederlandene, Australien og New Zealand. Størstedelen er observationelle studier blandt børnefamilier generelt. Antisocial adfærd (fx eksternaliserende adfærd eller kriminalitet) og mentalt helbred (fx internaliserende adfærd eller depression) blev målt af fx omsorgspersoner og lærere, ved kliniske vurderinger og optegnelser eller ved selvrapportering fra børnene. Kontrolgruppen varierer og omfatter primært børn af forældre, der ikke er fængslet, men også børn, der er adskilt fra deres forældre af andre grunde, eller børn, hvis forældre har begået kriminalitet, men som ikke er fængslet.

Ud af reviewets 40 inkluderede studier har 28 studier et udfaldsmål, der er målt ved 0-17-årsalderen. Metaanalysen af 26 af disse studier viser, at børn af fængslede forældre har signifikant højere risiko for antisocial adfærd (OR = 1,6; 95 % CI: 1,3-1,9) end børn og unge uden en fængslet forælder. Det er identisk med den OR for antisocial adfærd, som reviewet finder, når der også medtages studier, hvor antisocial adfærd er målt efter 18-årsalderen. OR for antisocial adfærd er ikke signifikant forskellig afhængigt af barnets køn, om den fængslede forælder er mor eller far eller barnets alder ved fængslingen. Der ses heller ingen forskel afhængigt af studiernes nationalitet.

Metaanalysen af mentalt helbred viser samlet set kun en marginal og minimal association (OR = 1,1, 95 % CI: 1,0-1,3; 23 studier) mellem forældres fængsling og børns mentale helbred, når der ud over observationelle studier også indgår studier med kliniske samples og samples fra retssystemet. Metaanalysen af observationelle studier viser derimod en lille, men signifikant højere risiko for mentale helbredsproblemer blandt børn af fængslede (OR = 1,2; 95 % CI: 1,0-1,4; 17 studier). Forfatterne konkluderer, at børn af fængslede forældre har en signifikant højere risiko for antisocial adfærd sammenlignet med jævnaldrende uden fængslede forældre. Derimod er der ingen eller kun en svag association

med mentalt helbred. Forfatterne konkluderer, at der ikke er tegn på publikationsbias, men konkluderer, at mange af de tilgængelige studier på området var af lav kvalitet.

Whitten et al. (2019) undersøger betydningen af forældres kriminalitet for børn og unges mentale helbred, men gennemfører ikke metaanalyse. I reviewet, der er baseret på 19 studier fra USA, Finland og Australien, indgår der både studier af børn af fængslede og ikke fængslede. Tilgangen til kriminalitet er således bredere end metaanalysen af Murray et al. (2016). Oplysninger om kriminalitet er baseret på selvrapportering fra forælderen selv, partneren eller barnet eller på officielle domme, officielt fremmøde i retten eller anholdelser. 13 ud af de 19 inkluderede studier har et udfaldsmål for børns mentale helbred, som primært måles som internaliserende problemer ved CBCL.

Reviewets resultater er blandede, og forfatterne konkluderer, at det er uklart, i hvilken grad børn og unges mentale helbred påvirkes af at have en kriminel forælder. De blandede fund tilskrives delvist en række metodiske begrænsninger, herunder små studier, tværsnitsdesign samt utilstrækkelig kontrol for andre risikofaktorer (fx forsømmelse og misbrug), der ikke gør det muligt at drage kausale sammenhænge. Kvaliteten af de inkluderede studier vurderes generelt som god til at påvise en association, men lav i forhold til at vurdere årsagssammenhængens retning.

6.2.2 Nordisk forskningsrapport

Oldrup et al. (2016) undersøger i en dansk forskningsrapport subjektiv trivsel blandt børn af fængslede fædre, og hvorvidt børnene adskiller sig fra børn af forældre, der ikke er i fængsel. Undersøgelsen omfatter samlet set 4.618 11-17-årige, hvoraf de 1.137 havde en forælder, der var i fængsel. Trivsel måles med The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) rapporteret af barnets primære omsorgsperson (oftest moren) og barnet selv.

Undersøgelsen finder, at der blandt 11-, 15- og 17-årige børn af fængslede fædre er en markant højere andel, som har et SDQ-score uden for normalområdet end blandt børn generelt – dvs. at børn af fængslede har en højere forekomst af internaliserende og/eller eksternaliserende problemer samlet set. Forskellen er særligt stor blandt de 15-årige. Her ligger 25 % uden for normalområdet mod 8 % blandt børn generelt. Studiet finder desuden, at 11-, 13- og 15-årige børn af fængslede 2-2,5 gange så ofte falder uden for normalområdet, hvad angår hyperaktivitet sammenlignet med deres jævnaldrende. Endelig er der blandt 11- og 13-årige børn af fængslede en dobbelt så stor andel, der ofte har problemer med jævnaldrende sammenlignet med børn generelt. Blandt de 15- og 17-årige er andelen hhv. 2,5 gange og 3,5 gange så stor.

I en analyse blandt de børn, der har en fængslet far (n = 1.137), undersøger forfatterne desuden, om barnets alder, samt hvorvidt der var tale om en kortere eller længere fængsling, har betydning for risikoen for internaliserende og eksternaliserende problemer samlet set. De finder ingen signifikant association.

Samlet set konkluderer forfatterne, at børn af fængslede som helhed har dårligere trivsel i form af et højere SDQ-score end deres jævnaldrende, men at deres subjektive trivsel ikke afhænger af, om de var små eller store, da faren blev fængslet, eller hvorvidt der var tale om en kort eller længere fængsling.

6.3 Opsummering

Omkring 5-6 % af en børneårgang oplever, at en af deres forældre fængsles i kortere eller længere tid. I 2012 havde knapt 4.000 børn en far eller mor, der sad i fængsel.

Der er kun få systematiske reviews, der har undersøgt social og emotionel udvikling blandt børn af fængslede forældre. Studierne på området synes præget af metodemæssige begrænsninger, og kun ét review har gennemført meta-analyse. På baggrund af den internationale litteratur ses en OR på 1,6 for eksternaliserende problemer (Murray et al., 2012), mens en dansk forskningsrapport finder mere markante associationer for hyperaktivitet og problemer med jævnaldrende blandt børn og unge i alderen 11-15 år samt en højere forekomst af internaliserende og eksternaliserende problemer samlet set blandt børn af fængslede.

Med disse metodemæssige forbehold er der indikation på, at det at have en fængslet forælder kan være forbundet med en højere forekomst af eksternaliserende problemer, hvorimod det er mindre klart, om børn af fængslede forældre oplever flere internaliserende problemer end andre børn.

7 Konklusion og perspektivering

Formålet med denne litteraturgennemgang har været at belyse social og emotionel udvikling blandt børn af forældre, der har alvorlige udfordringer i deres liv (her: fysisk og psykisk sygdom, misbrug, vold i hjemmet eller kriminalitet), og pege på væsentlige markører for en øget risiko for sociale og emotionelle problemer, herunder også at beskrive omfanget af børn, der har en forælder med en af de fem kategorier af udfordringer.

7.1 Børn af udfordrede forældre

Omfanget af børn, der har en forælder, som er udfordret af fysisk eller psykisk sygdom, misbrug, vold i hjemmet eller kriminalitet, afhænger af, hvordan udfordringen afgrænses, om der findes/bruges registerdata, eller om antallet baseres på selvrapporterede spørgeskemadata. Det betyder i nogle tilfælde en variation i det estimerede antal børn af forældre med den specifikke udfordring. Herudover vil sikkerheden af det estimerede omfang afhænge af, om der er tale om en tabubelagt adfærd.

Med dette forbehold er der ifølge Sundhedsstyrelsen hvert år 42.000 børn, der er pårørende til en forælder med alvorlig fysisk sygdom, og 43.000 børn og unge har en forælder, som behandles i psykiatrien. Sundhedsstyrelsen skønner, at mellem 50.000 og 100.000 børn og unge har en forælder med psykisk sygdom, men fremhæver, at der ikke findes eksakte undersøgelser af antallet. Ifølge undersøgelser fra Bedre Psykiatri, der er baseret på spørgeskemabesvarelser, data fra Danmarks Statistik samt deres egne beregninger vurderes antallet af børn og unge, der er pårørende til en psykisk syg forælder til at ligge mellem 310.000 og 333.000. Misbrug og vold er tabubelagt, og det er vanskeligt med sikkerhed at vide, hvor mange børn der lever med misbrug eller vold. Sundhedsstyrelsen vurderer dog på baggrund af en tidligere spørgeskemaundersøgelse blandt unge, at mindst 122.000 børn vokser op i en familie hvor der er alkoholproblemer, mens omfanget er mindre klart for stofmisbrug. I 2020 var der dog mindst 1.600 0-18-årige børn med en forælder i behandling for stofmisbrug. Hvad angår vold i hjemmet, vurderer en registerundersøgelse fra SFI, at ca. 3.000 børn oplever vold mod en forælder, inden de fylder 8 år, og 2-4 % af unge svarer i spørgeskemaundersøgelser, at de har oplevet vold mellem deres forældre. For eksempel har op mod ca. 2.700 8. klasse-elever oplevet vold mod en forælder i løbet af det sidste år. Endelig oplever mellem 5 og 6 % af en børneårgang i løbet af barndommen, at en forælder fængsles i

kortere eller længere tid. I 2012 havde knapt 4.000 børn en far eller mor, der var i fængsel. Omfangsmæssigt udgør børn af forældre med sygdom og forældre med misbrugsproblemer således de største grupper.

7.2 Børnenes sociale og emotionelle udvikling

Fælles for alle fem kategorier af de forældreudfordringer, som denne litteraturgennemgang fokuserer på, er, at metaanalyserne viser, at de respektive udfordringer er forbundet med en øget grad af problemer i børn og unges sociale og emotionelle udvikling.

For **fysisk sygdom** findes der en relativt lille effekt af kronisk sygdom overordnet set på internaliserende og eksternaliserende problemer, mens der ses en moderat til stærk effekt blandt børn af forældre med kroniske smerter. Forskningen indikerer desuden, at betydningen af forældres sygdom kan være forskellig afhængigt af forælders diagnose og funktionsniveau.

For **psykisk sygdom** er der god evidens for, at børn af forældre med alvorlig psykisk sygdom, afhængigt af den specifikke diagnose, har en let til markant højere risiko for selv at udvikle en psykisk lidelse, ligesom at forskningen tyder på, at børn af forældre med affektive lidelser oplever en højere grad af internaliserende og eksternaliserende problemer, og at yngre børn kan være mere udsat.

For **misbrug** tyder forskningen på, at børn af misbrugere har en dårligere social og emotionel udvikling end andre børn og unge. De inkluderede reviews er imidlertid præget af stor heterogenitet, hvilket vanskeliggør en vurdering af associationen. For børn, der har været eksponeret for alkohol eller stoffer under graviditeten, tyder metaanalyserne på en moderat til stærk effekt af stofmisbrug, mens der blandt børn af mødre, der har drukket alkohol, ses dobbelt så høje odds for internaliserende og eksternaliserende problemer.

For **vold i hjemmet** finder de inkluderede reviews generelt, at børn, der oplever vold mellem forældre, har en højere forekomst af internaliserende og eksternaliserende problemer. Effektstørrelserne varierer dog fra små til moderate i de to reviews, der foretager metaanalyse.

For **kriminalitet** er der indikation på, at børn af fængslede forældre kan opleve en højere grad af eksternaliserende problemer end andre børn. Hvad angår internaliserende problemer, er billedet mindre klart. Vidensgrundlaget er dog begrænset, da kun ét systematisk review har gennemført metaanalyse. Denne analyse viser en lidt højere risiko for antisocial adfærd, men kun en marginalt øget risiko for internaliserende problemer.

Psykisk sygdom er karakteriseret ved at være den af de fem kategorier af udfordringer, som er en af de hyppigst forekommende. Samtidig er det den kategori, hvor vi har fundet flest systematiske reviews med metaanalyse, og hvor analyserne generelt finder moderate til store effektstørrelser. Det er dog vanskeligt på baggrund af denne litteraturgennemgang at sammenligne effektstørrelser og associationsmål på tværs af de fem kategorier af udfordringer, ligesom det kan være svært at afgøre, i hvilket omfang en øget risiko for sociale og emotionelle problemer også kan skyldes andre forhold. Dette skyldes metodemæssige forhold, der også gør sig gældende på tværs af de fem kategorier, men også inden for hver enkelt kategori af udfordringer:

For det første er der en heterogenitet i, hvilke udfaldsmål der inddrages som hhv. internaliserende og eksternaliserende problemer i metaanalyserne, selvom en del studier anvender standardiserede måleinstrumenter som fx CBCL eller diagnostiske kriterier for psykisk sygdom.

For det andet er der inden for de enkelte kategorier af udfordringer og reviews forskel på, hvordan eksponeringen (fx misbrug eller vold) konceptualiseres og måles, hvilke populationer, som de enkelte studier gennemføres i, samt hvilken gruppe af forældre og børn der udgør sammenligningsgrundlaget for analysen.

For det tredje er der variation i, hvem der vurderer barnets sociale og emotionelle udvikling. Her kan der være risiko for bias, når barnets udvikling (fx internaliserende og eksternaliserende problemer) vurderes af en forælder, der samtidig oplever væsentlige udfordringer i sit eget liv (fx fysisk eller psykisk sygdom eller misbrug).

Hertil kommer, at der inden for hver enkelt review er variation i, hvilke andre risikofaktorer der justeres for i de inkluderede studier, og at en sammenhæng kan skyldes andre udfordringer i forældrenes liv. Endelig skal det nævnes, at en del af de inkluderede reviews ikke har foretaget en egentlig kvalitetsvurdering af de primærstudier, der ligger til grund for reviewet. Samlet set peger de fleste resultater dog i samme retning.

Med udgangspunkt i omfang og effektstørrelser fremstår psykisk sygdom hos en forælder som en af de væsentlige markører for en øget risiko for sociale og emotionelle problemer. Fælles for flere af de inkluderede reviews er imidlertid, at det fremhæves, at den specifikke forældreudfordring, som reviewet fokuserer på (også psykisk sygdom), er tæt knyttet til andre typer af alvorlige udfordringer i forældrenes liv, og at disse kan være vanskelige at skille fra hinanden. Således er psykisk sygdom knyttet til misbrug, som igen kan være knyttet til vold og kriminalitet. I den forbindelse finder et dansk registerstudie af Broccia et al. (2023), at 49,8 % af de mødre, der havde et stort alkoholforbrug 2 år før graviditeten, også var registreret med en psykiatrisk diagnose. På tilsvarende vis viser en analyse baseret på data fra 'Børn og unge i Danmark i

2022', at der blandt de 4 % af unge, der angiver at have en forælder med misbrugsproblemer, er 19 %, som også har oplevet vold mellem forældre, og 7 %, der har oplevet, at en forælder har været i fængsel (Ottosen et al. 2022). Hertil kommer følelsesmæssig forsømmelse, fysisk og psykisk vold samt seksuelle overgreb rettet mod den unge.

Det har på baggrund af denne rapport gennemgang af systematiske reviews og metaanalyser ikke været muligt at pege på årsagsretningen og samspillet mellem de forskellige risikofaktorer for børns sociale og emotionelle udvikling. Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at en mindre gruppe af børn og unge oplever flere typer af alvorlige livsbegivenheder i familien. Såvel international som dansk forskning finder, at denne gruppe af børn og unge er i særlig risiko for sociale og emotionelle problemer (Bomysoad & Francis, 2020; Ottosen et al., 2022). I en dansk kontekst finder Ottosen et al. (2022), at der blandt 15-19-årige, der oplever tre eller flere alvorlige livsbegivenheder, er en markant og statistisk signifikant højere risiko (odds) for at ligge uden for normalområdet, hvad angår internaliserende og eksternaliserende problemer (OR = 8,9), at have fået en psykiatrisk diagnose (OR = 4,1), at have fået medicin for psykiske problemer (OR = 4,1) samt selvmordsforsøg (OR = 10,1) sammenlignet med unge, der ikke har oplevet nogle af de alvorlige livsbegivenheder, der var spurgt til i undersøgelsen. Gruppen af unge med 3 eller flere alvorlige livsbegivenheder udgør i undersøgelsen knap 4 % af de unge. Der er således tale om en relativt lille, men ikke desto mindre særligt sårbar gruppe af børn og unge.

DEL 2

Dokumentation

8 Metode

Denne litteraturgennemgang er en gennemgang af systematiske reviews og metaanalyse af studier, der undersøger alvorlige udfordringer hos forældre som risikofaktor for deres børns udvikling. Dette kapitel beskriver litteraturgennemgangens design og metode.

8.1 Begrebsafklaring og afgrænsning

Fokus for denne litteraturgennemgang er udvikling blandt børn af forældre, der oplever alvorlige udfordringer i deres liv. De følgende to afsnit beskriver, hvordan vi afgrænser og definerer hhv. forældre med udfordringer og børns udvikling i denne rapport.

8.1.1 Forældre med udfordringer

I denne rapport afgrænses forældre med udfordringer til forældre, der oplever en af følgende fem kategorier af udfordringer:

- fysisk sygdom
- psykisk sygdom
- misbrug
- vold
- kriminalitet.

Afgrænsning til disse fem kategorier sker velvidende, at forældre kan være udfordrede på flere forskellige måder i deres liv, ikke mindst socioøkonomisk, og at en gruppe forældre oplever flere forskellige former af alvorlige udfordringer i deres liv.

Selv med en afgrænsning til fem overordnede typer af udfordringer er der stadig tale om brede kategorier. Det har inden for rammerne af denne litteraturgennemgang været nødvendigt at afgrænse nogle af kategorierne yderligere. Definitioner og afgrænsninger af de fem kategorier af udfordringer beskrives i Tabel 8.1.

Tabel 8.1 Fem kategorier af udfordringer – afgrænsninger og definitioner

Forældres udfordring	Definitioner og afgrænsning
Fysisk sygdom	Livstruende sygdom eller anden akut eller kronisk sygdom, der kan påvirke en forælders hverdagsliv i form af funktionsnedsættelser eller grad af overskud (fx kræft, hjertesygdom, kronisk tarmbetændelse og gigt). I litteraturen anvendes bl.a. begreber som 'chronic illness', 'critical illness' og 'terminal illness'.
Psykisk sygdom	Alvorlig psykisk sygdom. Afgrænses til alvorlig psykisk sygdom generelt eller til en af følgende psykiske lidelser: bipolar lidelse, skizofreni og depression. Disse lidelser omtales i litteraturen hyppigt som 'severe psychiatric disorder (SPD)' eller 'severe mental illness (SMI)', dvs. alvorlige psykiatriske lidelser eller alvorlig psykisk sygdom. I beskrivelsen af omfanget samt gennemgangen af de nordiske forskningsrapporter accepteres rapporter med en bredere definition af psykisk sygdom.
Misbrug	Misbrug af alkohol eller andre stoffer. Herunder også brug af disse under graviditeten. For alkohol accepteres studier med en lidt bredere definition af alkoholbrug (såsom hyppighed, fuldskab, binge drinking).
Vold i hjemmet	Vold mellem forældre eller stedforældre af såvel fysisk som psykisk karakter. I litteraturen anvendes begreber som 'domestic violence' (vold i hjemmet) og 'intimate partner violence' (intim partnervold) samt 'børn, der er vidner til vold' hyppigt.
Kriminalitet	Forældre, der er eller har været fængslet.

8.1.2 Børn og unges udvikling

Barn- og ungdommen er præget af en omfattende udvikling såvel fysisk, psykisk og socialt. I denne rapport er fokus på 0-18-åriges socio-emotionelle udvikling, herunder internaliserende og eksternaliserende adfærd samt psykisk sygdom eller udviklingsforstyrrelser. Dette fokus betyder, at vi ud over fysisk udvikling også afgrænser os fra børns kognitive og sproglige udvikling.

Den aldersmæssige afgrænsning til 0-18-årige betyder, at vi afgrænser os fra at se på senere konsekvenser i voksenlivet såsom mentale helbredsproblemer, diagnosticeret psykisk sygdom, manglende uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Tabel 8.2 beskriver definitioner og afgrænsninger i de aspekter af sociale og emotionelle udvikling, der er fokus for denne litteraturgennemgang.

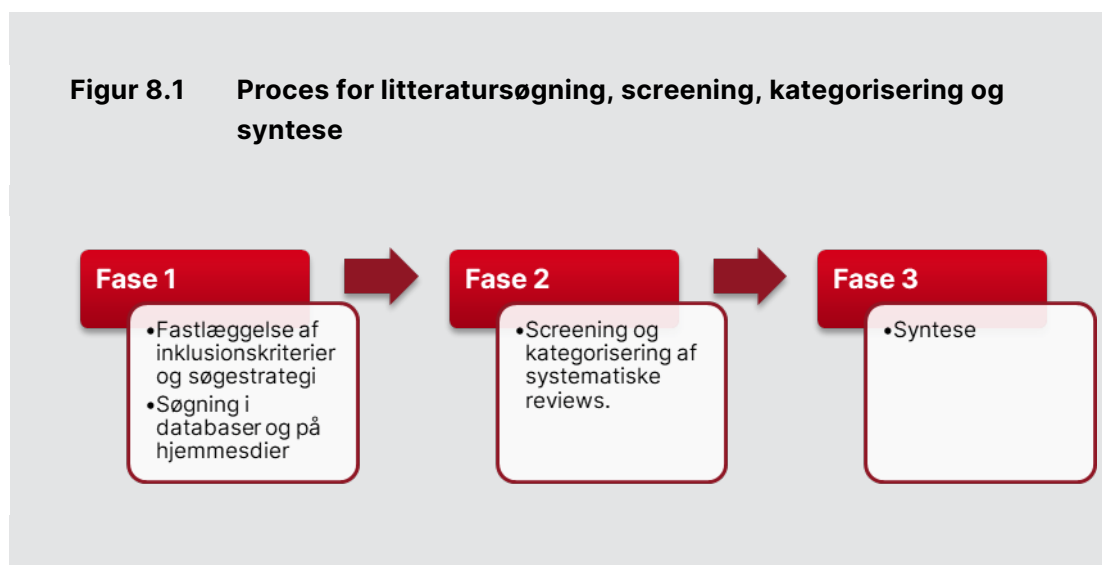
Tabel 8.2 Børn og unges sociale og og emotionelle udvikling – definitioner og afgrænsninger

Udvikling	Definitioner og afgrænsning
Socioemotional udvikling	Forståelse for og evne til at regulere sig selv i samspil med andre, herunder evnen til at skabe og indgå i relationer samt føle og udvise empati og udvikle kammeratskaber.
Internaliserende adfærd/problemer	Barnets følelsesmæssige reaktioner, som rettes indad mod sig selv. For eksempel angst, depressive symptomer, social tilbagetrækning, forringet selvværd og selvopfattelse.
Eksternaliserende adfærd/problemer	Barnets adfærdsmæssige reaktionsmønstre, der rettes udad mod omverdenen. For eksempel opmærksomhedsvanskeligheder, hyperaktivitet, aggression, vrede og forstyrret adfærd.
Psykisk sygdom eller udviklingsforstyrrelser	Alle psykiske sygdomme eller udviklingsforstyrrelser.

8.2 Fremgangsmåde

Litteraturgennemgangen er gennemført med udgangspunkt i oversigtslitteratur om social og emotionel udvikling blandt børn af forældre, der er udfordret af fysisk eller psykisk sygdom, misbrug, vold eller kriminalitet.

Den overordnede proces har været opdelt i tre faser (søgning, screening og syntese af resultater) og er illustreret i Figur 8.1. De tre faser uddybes i de følgende afsnit.

Kilde: VIVE.

8.2.1 Fase 1: Litteratursøgning

Litteraturgennemgangen omfatter en gennemgang af systematiske reviews og metaanalyser publiceret i perioden 2010-2022, hvor de tilgængelige eller væsentligste oversigtsstudier er udvalgt. Et systematisk review er et studie, der systematisk samler og opsummerer viden på tværs af flere primærstudier om et specifikt emne, mens en metaanalyse inddrager resultaterne fra de enkelte primærstudier i en samlet statistik af et undersøgelsesspørgsmål.

Denne tilgang er valgt for at give et opdateret overblik over den væsentligste viden på feltet, og fordi vi med fem kategorier af udfordringer (fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, partnervold og kriminalitet) forventede, at det samlede antal af enkelt studier inden for disse forskningsfelter vil være for omfangsrigt at dække inden for rammerne af denne litteraturgennemgang. Udover systematiske reviews og metaanalyser indgår der også en række nordiske forskningsrapporter med relevans for emnet.

Søgningen efter systematiske reviews og metaanalyser er gennemført som en samlet søgning efter systematiske reviews, der har fokus på forældre, der lever med en af litteraturgennemgangens fem kategorier af udfordringer: fysisk eller psykisk sygdom, misbrug, vold eller kriminalitet, og som har fokus på deres børns udvikling.

Søgestrategien er tilrettelagt med henblik på at identificere de mest relevante reviews inden for projektets rammer. Der er søgt i tre internationale elektroniske databaser: Academic Search Premier, PsychInfo og Pubmed. Tilsammen repræsenterer disse databaser sociologi, psykologi og sundhedsvidenskab.

Eksempler på generelle søgetermer for søgningen har været: Children, adolescents, parents, mothers, fathers, mental illness/ disorders, chronic illness, terminal illness, substance abuse, drug abuse, criminal, imprisonment, violence, domestic violence, child/adolescent/youth development, psychological, emotional, internalization, externalization, problems, behavior, depression, anxiety, systematic review, meta analysis. Søgedokumentationen er præsenteret i Bilag 2.

Der er herudover søgt i en række nordiske databaser (Bibliotek.dk, Libris (Sverige) og Cristin (Norge)) samt en række centrale vidensinstitutioners hjemmesider (se Bilagstabel 2.5). Endelig er enkelte systematiske reviews blevet identificeret i forbindelse med gennemgangen af de inkluderede reviews.

Litteratursøgningen efter systematiske reviews og metaanalyser er gennemført i november 2022 og afgrænset til publikationer på engelsk, dansk, svensk eller norsk publiceret i perioden 2010 – primo december 2022.

Resultatet af den samlede databasesøgning var 622 referencer (efter dublet-sortering), der efterfølgende er indlæst i Refworks.

8.2.2 Fase 2: Screening og kategorisering af studier

De fremsøgte referencer er screenet af en forsker og seniorforsker i to trin. For begge trin gælder, at usikkerhed om inklusion eller eksklusion blev drøftet med den anden forsker. Screeningen og kategoriseringen sket i følgende trin:

På første trin blev alle referencer screenet på baggrund af titel og abstract.

Studier, der ikke med sikkerhed kunne ekskluderes, blev kategoriseret under en eller flere af de fem kategorier af forældreudfordringer og gik videre til andet trin, hvor fuldtekster blev fremskaffet og efterfølgende screenet med henblik på endelig inklusion eller eksklusion ud fra de samme in- og eksklusionskriterier.

Inklusions- og eksklusionskriterier er præsenteret i Tabel 8.3.

Tabel 8.3 Inklusions- og eksklusionskriterier

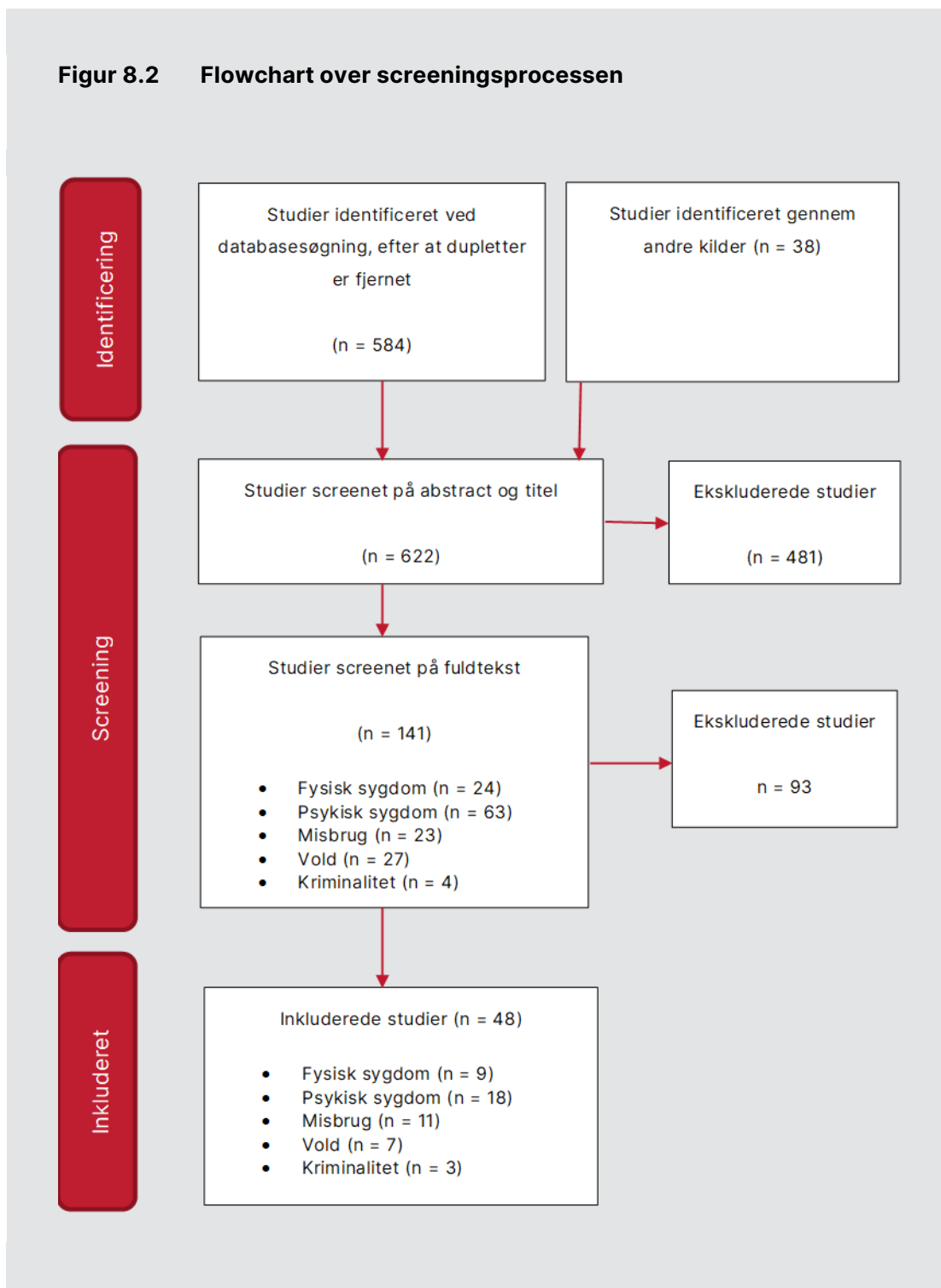
	Inklusionskriterier	Eksklusionskriterier
Tema/fokus	Publikationer, der omhandler børn af forældre med en af følgende udfordringer: fysisk sygdom, psykisk sygdom, misbrug, partnervold eller kriminalitet	Publikationer, der omhandler børn af forældre med andre former for udfordringer, fx socioøkonomiske udfordringer eller mere bredt definerede udfordringer, der ikke adskilles (fx adverse childhood experiences, børnemishandling/forsømmelse)
Udfaldsmål	Publikationer, der undersøger børns sociale og emotionelle udvikling, herunder også internaliserende og eksternaliserende adfærd/problemer, psykisk sygdom eller udviklingsforstyrrelser	Publikationer, der kun har fokus på fysisk, kognitiv eller sproglig udvikling, eller publikationer, der udelukkende har fokus på forældres mentale helbred
Aldersgruppe	Publikationer, hvor studiepopulationen er i aldersgruppen 0-18 år. Publikationer, der også indeholder enkeltstudier med ældre børn, inkluderes såfremt gennemsnitsalder ≤ 18 år. Hvis gennemsnitsalder ikke er angivet, inkluderes publikationen, hvis reviewet overvejende er baseret på studier af 0-18-årige børn og unge.	Publikationer, der har fokus på voksne børn af forældre med udfordringer
National kontekst	Publikationer, der fortrinsvis inddrager studier fra vestlige studiepopulationer	Publikationer, der primært er baseret på ikke-vestlige studiepopulationer, og hvor der ikke gennemføres separate analyser for vestlige og ikke-vestlige studiepopulationer

Inklusionskriterier		Ekklusionskriterier
Studiedesign	Peer-reviewede systematiske reviews, metaanalyser og nordiske forskningsrapporter	Systematiske reviews udelukkende baseret på kvalitative publikationer, primærstudier (med undtagelse af nordiske forskningsrapporter), teoretiske artikler m.m.
Sprog	Publikationer på engelsk, dansk, svensk eller norsk	Publikationer på andre sprog
Publiceringsår	Publiceret fra og med 2010	Publiceret før 2010

Screeningsprocessen er dokumenteret i et flowchart i Figur 8.2.

Af de i alt 622 identificerede publikationer er 48 publikationer inkluderet. Disse publikationer fordeler sig på følgende kategorier af udfordringer, som forældre kan opleve: fysisk sygdom: 9; psykisk sygdom: 18; misbrug: 11; partnervold: 7 og kriminalitet/fængsling: 3 publikationer.

Figur 8.2 Flowchart over screeningsprocessen

Kilde: VIVE.

8.2.3 Syntese

De 48 inkluderede studier beskrives i syntesen opdelt på de fem kategorier af forældreudfordringer. Litteraturgennemgangens hovedformål er at få mere viden om, hvilke udfordringer hos forældrene der udgør væsentlige markører for risiko for sociale og emotionelle problemer. Vi har derfor prioriteret beskrivelsen af systematiske reviews med metaanalyse, da disse reviews gennemfører analyser, der kan give information omkring sammenhænge på et mere overordnet niveau.

Systematiske reviews uden metaanalyse beskrives i varierende omfang med prioritering af studier, der 1) er relativt nye, 2) har et rimeligt antal inkluderede studier og 3) har gennemført en form for kvalitetsvurdering af de inkluderede studier. Herudover prioriteres nordiske forskningsrapporter pga. den kontekstmæssige relevans.

Enkelte kategorier af forældreudfordringer har relativt få inkluderede studier (fx kriminalitet). Her har det begrænsede antal reviews også spillet en rolle, for hvilke reviews der er beskrevet.

Hovedfund sammenfattes for hver kategori af udfordringer.

Litteratur

- Ayano, G., Betts, K., Maravilla, J. C., & Alati, R. (2021a). A systematic review and meta-analysis of the risk of disruptive behavioral disorders in the offspring of parents with severe psychiatric disorders. *Child Psychiatry and Human Development*, *52*(1), 77–95.
- Ayano, G., Betts, K., Maravilla, J. C., & Alati, R. (2021b). The risk of anxiety disorders in children of parents with severe psychiatric disorders: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, *282*, 472–487.
- Ayano, G., Maravilla, J. C., & Alati, R. (2019). Risk of autistic spectrum disorder in offspring with parental mood disorders: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, *248*, 185–197.
- Baldacchino, A., Arbuckle, K., Petrie, D. J., & McCowan, C. (2014). Neurobehavioral consequences of chronic intrauterine opioid exposure in infants and preschool children: A systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry*, *14*(1), 1–12.
- Bedre Psykiatri. (2020). *Faktaark: Børn af forældre med psykisk sygdom i Danmark*. København: Bedre Psykiatri.
- Bender, A. E., McKinney, S. J., Schmidt-Sane, M. M., Cage, J., Holmes, M. R., Berg, K. A., ... Voith, L. A. (2022). Childhood exposure to intimate partner violence and effects on social-emotional competence: A systematic review. *Journal of Family Violence*, *37*(8), 1263–1281.
- Bomysoad, R. N., & Francis, L. A. (2020). Adverse childhood experiences and mental health conditions among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, *67*(6), 868–870.
- Broccia, M., Hansen, B. M., Winckler, J. M., Larsen, T., Strandberg-Larsen, K., Torp-Pedersen, C., & Kesmodel, U. S. (2023). Heavy prenatal alcohol exposure and obstetric and birth outcomes: a Danish nationwide cohort study from 1996 to 2018. *The Lancet Public Health*, *8*(1), 28–35.
- Carter, B., Paranjothy, S., Davies, A., & Kemp, A. (2022). Mediators and effect modifiers of the causal pathway between child exposure to domestic violence and internalizing behaviors among children and adolescents: A systematic literature review. *Trauma, Violence, and Abuse*, *23*(2), 594–604.
- Cheung, K., & Theule, J. (2019). Paternal depression and child externalizing behaviors: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, *33*(1), 98–108.
- Christoffersen, M. N., & Soothill, K. (2003). The long-term consequences of parental alcohol abuse: A cohort study of children in Denmark. *Journal of Substance Abuse Treatment*, *25*(2), 107–116.

- Danske Patienter. (2016). *Børn som pårørende: Undersøgelse blandt Danske Patienters medlemsforeninger vedrørende børn som pårørende*. København: Danske Patienter.
- Davidsen, K. A., Munk-Laursen, T., Foli-Andersen, P., Ranning, A., Harder, S., Nordentoft, M., & Thorup, A. A. E. (2022). Mental and pediatric disorders among children 0–6 years of parents with severe mental illness. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *145*(3), 244–254.
- Due, P., Krølner, R., Rasmussen, M., Andersen, A., Trab Damsgaard, M., Graham, H., & Holstein, B. E. (2011). Pathways and mechanisms in adolescence contribute to adult health inequalities. *Scandinavian Journal of Public Health*, *39*(1), 62–78.
- Ellersgaard, D., Plessen, K. J., Jepsen, J. R., Spang, K. S., Hemager, N., Klee Burton, B., ... Uddin, M. J. (2018). Psychopathology in 7-year-old children with familial high risk of developing schizophrenia spectrum psychosis or bipolar disorder—The Danish High Risk and Resilience Study-VIA 7, a population-based cohort study. *World Psychiatry*, *17*(2), 210–219.
- Evans, S. E., Davies, C., & DiLillo, D. (2008). Exposure to domestic violence: A meta-analysis of child and adolescent outcomes. *Aggression and Violent Behavior*, *13*(2), 131–140.
- Faccio, F., Ferrari, F., & Pravettoni, G. (2018). When a parent has cancer: How does it impact on children's psychosocial functioning? A systematic review. *European Journal of Cancer Care*, *27*(6), 1–11.
- Fong, V. C., Hawes, D., & Allen, J. L. (2019). A systematic review of risk and protective factors for externalizing problems in children exposed to intimate partner violence. *Trauma, Violence, and Abuse*, *20*(2), 149–167.
- Goodman, S. H., Rouse, M. H., Connell, A. M., Broth, M. R., Hall, C. M., & Heyward, D. (2011). Maternal depression and child psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *14*(1), 1–27.
- Greve, J., Clausen, J., Ebsen, F., & Nielsen, L. H. (2012). *Et liv i periferien: Levevilkår og samfundsdeltagelse blandt danskere med svære sindslidelser*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Groh, A. M., Fearon, R. M. P., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Roisman, G. I. (2017). Attachment in the early life course: Meta-analytic evidence for its role in socioemotional development. *Child Development Perspectives*, *11*(1), 70–76.
- Hameed, M. A., & Lewis, A. J. (2016). Offspring of parents with schizophrenia: A systematic review of developmental features across childhood. *Harvard Review of Psychiatry*, *24*(2), 104–117.
- Harsen, K., Hvidberg, K. B., & Larsen, L. (2021). *Sundhedspersoners møde med pårørende børn og unge til alvorligt syge i det danske sundhedsvæsen*. København: Det Nationale Sorgcenter.

- Higgins, K., Birnie, K., Chambers, C., Wilson, A., Caes, L., Clark, A., ... Campbell-Yeo, M. (2015). Offspring of parents with chronic pain: A systematic review and meta-analysis of pain, health, psychological, and family outcomes. *Pain, 156*(11), 2256–2266.
- Holstein, B. E., Henriksen, T. B., Rayce, S. B., Ringsmose, C., Skovgaard, A. M., Teilmann, G. K., & Væver, M. S. (2021). *Mental sundhed og psykisk sygdom hos 0-9-årige børn*. København: Vidensråd for Forebyggelse.
- Irner, T. B. (2012). Substance exposure in utero and developmental consequences in adolescence: A systematic review. *Child Neuropsychology, 18*(6), 521–549.
- Jami, E. S., Hammerschlag, A. R., Bartels, M., & Middeldorp, C. M. (2021). Parental characteristics and offspring mental health and related outcomes: a systematic review of genetically informative literature. *Translational Psychiatry, 11*(1), 1–38.
- Jeppesen, P., Obel, C., Lund, L., Madsen, K. B., Nielsen, L., & Nordentoft, M. (2020). *Mental sundhed og sygdom hos børn og unge i alderen 10-24 år: Forekomst, udvikling og forebyggelsesmuligheder*. København: Vidensråd For Forebyggelse.
- Jørgensen, S. E., Andersen, A., Lund, L., Due, P., & Michelsen, S. I. (2019). *Trivsel og hverdagsliv blandt børn og unge som pårørende og efterladte*. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU.
- Kingston, D., & Tough, S. (2014). Prenatal and postnatal maternal mental health and school-age child development: A systematic review. *Maternal and Child Health Journal, 18*(7), 1728–1741.
- Kristiansen, L., Ekholm, O., Grønbæk, M., & Tolstrup, J. S. (2008). *Alkohol i Danmark 2008: Voksnes alkoholvaner og holdning til alkoholpolitik*. København: Center for Alkoholforskning, Statens Institut for folkesundhed, SDU.
- Kuppens, S., Moore, S. C., Gross, V., Lowthian, E., & Siddaway, A. P. (2020). The enduring effects of parental alcohol, tobacco, and drug use on child well-being: A multilevel meta-analysis. *Development and Psychopathology, 32*(2), 765–778.
- Ladekjær, E., Andreasen, A. G., & Papke, F. L. (2022). *Unge på vej på arbejdsmarkedet: Betydningen af fysisk og mental sundhed*. København: VIVE.
- Landi, G., Andreozzi, M. S., Pakenham, K. I., Grandi, S., & Tossani, E. (2020). Psychosocial adjustment of young offspring in the context of parental type 1 and type 2 diabetes: A systematic review. *Diabetic Medicine, 37*(7), 1103–1113.

- Lau, P., Hawes, D. J., Hunt, C., Frankland, A., Roberts, G., & Mitchell, P. B. (2018). Prevalence of psychopathology in bipolar high-risk offspring and siblings: A meta-analysis. *European Child and Adolescent Psychiatry, 27*(7), 823–837.
- Lee, H., Russell, K. N., O'Donnell, K. A., Miller, E. K., Bender, A. E., Scaggs, A. L., ... Berg, K. A. (2022). The effect of childhood intimate partner violence (IPV) exposure on bullying: A systematic review. *Journal of Family Violence, 37*(8), 1283–1300.
- Lee, S. J., Bora, S., Austin, N. C., Westerman, A., & Henderson, J. M. T. (2020). Neurodevelopmental outcomes of children born to opioid-dependent mothers: A systematic review and meta-analysis. *Academic Pediatrics, 20*(3), 308–318.
- Lyk-Jensen, S. V., Bøg, M., & Lindberg, M. R. (2017). *Børn, der oplever vold i familien: Omfang og konsekvenser*. København: SFI.
- Martucci, M., Aceti, F., Giacchetti, N., & Sogos, C. (2021). The mother-baby bond: A systematic review about perinatal depression and child developmental disorders. *Rivista Di Psichiatria, 56*(5), 223–236.
- McGovern, R., Gilvarry, E., Addison, M., Alderson, H., Geijer-Simpson, E., Lingam, R., ... Kaner, E. (2020). The association between adverse child health, psychological, educational and social outcomes, and nondependent parental substance: A rapid evidence assessment. *Trauma, Violence, and Abuse, 21*(3), 470–483.
- Mendes, A. V., Loureiro, S. R., Crippa, J. A., de Meneses Gaya, C., García-Esteve, L., & Martín-Santos, R. (2012). Mothers with depression, school-age children with depression? A systematic review. *Perspectives in Psychiatric Care, 48*(3), 138–148.
- Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin, 138*(2), 175–210.
- Oldrup, H., Christoffersen, M. N., Kristiansen, I. L., & Østergaard, S. V. (2016). *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016*. København: SFI.
- Oldrup, H., Frederiksen, S., Henze-Pedersen, S., & Olsen, R. F. (2016). *Indsat far - udsat barn? Hverdagsliv og trivsel blandt børn af fængslede*. København: SFI.
- Olsen, E. M., Rask, C. U., Elberling, H., Jeppesen, P., Clemmensen, L., Munkholm, A., ... Skovgaard, A. M. (2021). Cohort profile: The Copenhagen Child Cohort Study (CCC2000). *International Journal of Epidemiology, 49*(2), 370–371.
- Ostler, T. (2008). *Assessing parenting competency in individuals with mental illness*. Baltimore, MD: Brookes Publishing Co.

- Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K. M., Lausten, M., Rayce, S. B., & Tagmose, B. B. (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. København: VIVE.
- Pisinger, V. (2022). *Perceived parental alcohol problems and consequences in youth [Ph.D. thesis]*. Odense: Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, SDU.
- Psykiatrifonden. (2019). *Undersøgelse af psykisk sygdom blandt forældre til børn af alderen 0-18 år*. København: Psykiatrifonden.
- Purc-Stephenson, R., & Lyseng, A. (2016). How are the kids holding up? A systematic review and meta-analysis on the psychosocial impact of maternal breast cancer on children. *Cancer Treatment Reviews, 49*, 45–56.
- Raouna, A., Osam, C. S., & MacBeth, A. (2018). Clinical staging model in offspring of parents with bipolar disorder: A systematic review. *Bipolar Disorders, 20*(4), 313–333.
- Rasic, D., Hajek, T., Alda, M., & Uher, R. (2014). Risk of mental illness in offspring of parents with schizophrenia, bipolar disorder, and major depressive disorder: A meta-analysis of family high-risk studies. *Schizophrenia Bulletin, 40*(1), 28–38.
- Rasmussen, I., & Kruse, M. (2022). *Samfundsøkonomiske konsekvenser af at være barn af forældre med mentale helbredsproblemer*. Odense: Dansk Center for Sundhedsøkonomi, Institut for Sundhedstjenesteforskning, SDU.
- Rayce, S. B. (2018). Fra teenager til voksen: Psykisk mistrivsel i et forløbsperspektiv. In M. H. Ottosen, A. G. Andreasen, K. M. Dahl, A. Hestbæk, M. Lausten, & S. B. Rayce (Eds.), *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2018* (pp. 234–245). København: VIVE.
- Razaz, N., Nourian, R., Marrie, R. A., Boyce, W. T., & Tremlett, H. (2014). Children and adolescents adjustment to parental multiple sclerosis: A systematic review. *BMC Neurology, 14*(1), 1–13.
- Romanowicz, M., Vande Voort, J. L., Shekunov, J., Oesterle, T. S., Thusius, N. J., Rummans, T. A., ... Schak, K. M. (2019). The effects of parental opioid use on the parent-child relationship and children's developmental and behavioral outcomes: A systematic review of published reports. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 13*(1), 1–11.
- Rosenwein, S., Kierkegaard, L., Kusier, A., Lassen, T., Ammitzbøll, J., & Pedersen, T. (2021). *Betydning af gravides mentale helbred for barnet i de første leveår: En systematisk litteraturgennemgang af systematiske reviews og meta-analyser*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Rossow, I., Felix, L., Keating, P., & McCambridge, J. (2016). Parental drinking and adverse outcomes in children: A scoping review of cohort studies. *Drug and Alcohol Review, 35*(4), 397–405.

- Rossow, I., Moan, I. S., & Natvig, H. (2009). *Nære pårørende av alkoholmisbrukere - hvor mange er de og hvordan berøres de?* Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Ruisch, I. H., Dietrich, A., Glennon, J. C., Buitelaar, J. K., & Hoekstra, P. J. (2018). Maternal substance use during pregnancy and offspring conduct problems: A meta-analysis. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, *84*, 325–336.
- Sanger, C., Iles, J. E., Andrew, C. S., & Ramchandani, P. G. (2015). Associations between postnatal maternal depression and psychological outcomes in adolescent offspring: A systematic review. *Archives of Women's Mental Health*, *18*(2), 147–162.
- Sieh, D. S., Meijer, A. M., Oort, F. J., Visser-Meily, J. M. A., & van der Leij, D. A. V. (2010). Problem behavior in children of chronically ill parents: A meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *13*(4), 384–397.
- Stapp, E. K., Mendelson, T., Merikangas, K. R., & Wilcox, H. C. (2020). Parental bipolar disorder, family environment, and offspring psychiatric disorders: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, *268*, 69–81.
- Staton-Tindall, M., Sprang, G., Clark, J., Walker, R., & Craig, C. D. (2013). Caregiver substance use and child outcomes: A systematic review. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, *13*(1), 6–31.
- Sundhedsstyrelsen. (2011). *Vejledning om forebyggende sundhedsydelse til børn og unge*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen. (2018). Styrket indsats for børn og unge som pårørende. Retrieved from <https://www.sst.dk/da/puljer/styrket-indsats-for-boern-og-unge-som-paaroerende>
- Sundhedsstyrelsen. (2019a). Børn i familier med alkoholproblemer. Retrieved from <https://www.sst.dk/da/viden/Forebyggelse/Alkohol/Boern-i-familier-med-alkoholproblemer>
- Sundhedsstyrelsen. (2019b). *Skøn over antallet af stofbrugere med et højrisikoforbrug: Narkotikasituationen i Danmark - delrapport 2*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen. (2019c). *Vejledning om forebyggende sundhedsydelse til børn og unge*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen. (2020). *Stofmisbrugsbehandling - efterspørgsel og tilgængelighed: Narkotikasituationen i Danmark - delrapport 3*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Tucker, J. R. D., & Hobson, C. W. (2022). A systematic review of longitudinal studies investigating the association between early life maternal depression and offspring ADHD. *Journal of Attention Disorders*, *26*(9), 1167–1186.

- Veldman, K., Reijneveld, S. A., Ortiz, J. A., Verhulst, F. C., & Bültmann, U. (2015). Mental health trajectories from childhood to young adulthood affect the educational and employment status of young adults: Results from the TRAILS study. *Journal of Epidemiology and Community Health, 69*, 588–593.
- Vu, N. L., Jouriles, E. N., McDonald, R., & Rosenfield, D. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: A meta-analysis of longitudinal associations with child adjustment problems. *Clinical Psychology Review, 46*, 25–33.
- Walczak, A., McDonald, F., Patterson, P., Dobinson, K., & Allison, K. (2018). How does parental cancer affect adolescent and young adult offspring? A systematic review. *International Journal of Nursing Studies, 77*, 54–80.
- Whitten, T., Burton, M., Tzoumakis, S., & Dean, K. (2019). Parental offending and child physical health, mental health, and drug use outcomes: A systematic literature review. *Journal of Child and Family Studies, 28*, 1155–1168.
- Wickersham, A., Leightley, D., Archer, M., & Fear, N. T. (2020). The association between paternal psychopathology and adolescent depression and anxiety: A systematic review. *Journal of Adolescence, 79*, 232–246.

Bilag 1 Forkortelser og ordliste

CBCL: Child Behavior Checklist.

CD: Conduct disorder (alvorlig adfærdsforstyrrelse).

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of mental Disorder. Amerikansk diagnose og klassifikationssystem for psykisk forstyrrelse samt specifikke kriterier for, at en diagnose kan stilles.

Eksternaliserende adfærdsproblemer: Barnets adfærdsmæssige reaktionsmønstre, der rettes udad mod omverdenen. For eksempel opmærksomhedsvanskeligheder, hyperaktivitet, aggression, vrede og forstyrret adfærd.

IBR: Bayley's Infant Behavior Record.

ICD: The International Classification of Diseases and Related Health Problems. Klassifikation af sygdomme og andre helbredsrelaterede tilstand udformet af WHO.

Internaliserende adfærdsproblemer: Barnets følelsesmæssige reaktioner, som rettes indad mod sig selv. For eksempel angst, depressive symptomer, social tilbagetrækning, forringet selvværd og selvopfattelse.

Kohortestudie: Studier, hvor en lukket gruppe af personer studeres over tid. Herigennem kan man vurdere risikoen for et fremtidigt udfaldsmål – fx internaliserende eller eksternaliserende problemer.

K-SADS: Kiddie Schedule for affective disorders and schizophrenia.

K-SADS-PL: The Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-age Children, present and lifetime version.

Longitudinelt studie: Et studie, der indhenter data på mere end et tidspunkt. Formålet er at undersøge udviklingen over tid.

Metaanalyse: En statistisk metode, hvor der beregnes en samlet effektstørrelse på baggrund af tidligere kvantitative studier, der har undersøgt det samme. Ved at aggregere resultaterne fra flere studier mindskes risikoen for, at et resultat skyldes tilfældigheder. Metaanalyse gennemføres typisk med udgangspunkt i et systematisk review.

OCD: Obsessive compulsive disorder.

ODD: Oppositional defiant disorder (Oppositionel adfærdsstyrrelse)

Odds ratio (OR). Et associationsmål for sammenhængen mellem en ekspone- ring (fx forældres psykiske sygdom) og et udfaldsmål (fx internaliserende og eksternaliserende problemer hos børn). Hvis en gruppe af individer har en OR for et udfald (fx internaliserende og eksternaliserende problemer), der er større end 1, betyder det højere odds for at opleve problemer sammenlignet med kontrolgruppen. Hvis OR er mindre end 1, er oddsne for at opleve ud- faldsmålet lavere.

Opioider: En gruppe af stoffer, der virker smertestillende på centralnervesy- stemet, der udvindes af opiumsvalmuen (fx morfin, kodein, heroin, metadon og fentanyl).

PTSD: Post Traumatisk belastingsreaktion.

r: korrelationskoefficient, der angiver korrelationen mellem to variable. Ligger i intervallet -1 til 1. En positiv korrelationskoefficient betyder, at hvis den uaf- hængige variabel vokser, så vokser den afhængige også.

Relativ risiko (RR): Et associationsmål for sammenhængen mellem en ekspone- ring (fx forældres psykiske sygdom) og et udfaldsmål (fx internaliserende og eksternaliserende problemer hos børn). Hvis en gruppe af individer har en RR for et udfald (fx internaliserende og eksternaliserende problemer), der er større end 1, betyder det en højere risiko for at opleve problemer sammenlig- net med kontrolgruppen. Hvis RR er mindre end 1, så er risikoen for at opleve udfaldsmålet lavere.

SADS: Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia.

SADS-L: Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia-lifetime.

SDQ: The Strengths and Difficulties Questionnaire.

SMD: Standardized mean difference. Effektstørrelse, der udtrykker den stan- dardiserede gennemsnitlige forskel mellem eksponerede og ikke eksponerede (fx børn af forældre med misbrug og børn af forældre, der ikke har et mis- brug). For SMD gælder, at et estimat på +/-0,2 ofte tolkes som en lille effekt, +/-0,5 som en moderat effekt og +/-0,8 som en stor effekt.

Socioemotional udvikling: Forståelse for og evne til at regulere sig selv i sam- spil med andre, herunder evnen til at skabe og indgå i relationer samt føle og udvise empati og udvikle kammeratskaber.

Statistisk signifikant: Gennem beregninger kan man vurdere, om et resultat er statistisk signifikant. Hvis en sammenhæng er statistisk signifikant, er sandsynligheden for, at den fundne sammenhæng beror på en tilfældighed, relativ lille. Denne sandsynlighed beskrives ved en p-værdi eller et konfidensinterval.

Systematisk review: Et systematisk review er et studie, der systematisk samler og opsummerer viden på tværs af flere primærstudier om et specifikt emne. Dette omfatter en systematisk litteratursøgning på tværs af relevante databaser, en systematisk screening og en kvalitetsvurdering af de inkluderede studier.

VSMS: Vineland Social Maturity Scale.

YSR: Youth Self-Report.

Bilag 2 Søgedokumentation

Dette bilag præsenterer dokumentationen for søgningen, som samlet set har ført til 622 referencer efter dubletsortering. Søgningen omfatter publikationer, der er publiceret i perioden 2010 – primo december 2022 publiceret på engelsk, dansk, norsk eller engelsk.

INTERNATIONALE DATABASER

Bilagstabel 2.1 Academic Search Premier (Ebsco) – søgt med basens emneord

#	Søgning	Resultater
1	(DE "CHILDREN" OR DE "GIRLS" OR DE "DAUGHTERS" OR DE "TEENAGERS" OR DE "PRETEEN girls" OR DE "TEENAGE girls" OR DE "BOYS" OR DE "SONS" OR DE "TEENAGE boys" OR DE "YOUTH") AND (DE "PSYCHOLOGICAL abuse victims" OR DE "VICTIMS of domestic violence" OR DE "VICTIMS of abuse")	114
2	DE "AT-risk youth" OR DE "CHILDREN of people with mental illness" OR DE "CHILDREN of mothers with mental illness" OR DE "CHILDREN of depressed persons" OR DE "CHILDREN of parents with disabilities" OR DE "CHILDREN of parents with attention-deficit hyperactivity disorder" OR DE "SEXUALLY abused teenagers" OR DE "PSYCHOLOGICALLY abused children" OR DE "CHILDREN of prisoners" OR DE "CHILDREN of criminals" OR DE "CHILDREN of people with alcoholism" OR DE "CHILDREN of women with drug addiction" OR DE "ABUSED teenagers" OR DE "TEENAGERS & violence"	3.486
3	(#1 OR #2)	3.591
4	DE "PARENTS with mental illness" OR DE "PARENTS with attention-deficit hyperactivity disorder" OR DE "PARENTS with disabilities" OR DE "SICK parents" OR DE "TERMINALLY ill parents" OR DE "PARENT imprisonment"	569
5	DE "PARENTS" OR DE "PARENTING" OR DE "FATHERS" OR DE "MOTHERS" OR DE "PARENT-child relationships" OR DE "ADULT-child relationships" OR DE "FATHER-daughter relationship" OR DE "MOTHER-daughter relationship"	116.888
6	(DE "MENTAL illness" OR DE "AFFECTIVE disorders" OR DE "MENTAL depression" OR DE "DEPRESSED persons" OR DE "DEPRESSION in men" OR DE "DEPRESSION in women" OR DE "DEPRESSION in men" OR DE "BIPOLAR disorder" OR DE "ANXIETY disorders" OR DE "GENERALIZED anxiety disorder" OR DE "SCHIZOAFFECTIVE disorders" OR DE "SCHIZOPHRENIA" OR DE "PARANOID schizophrenia" OR DE "SCHIZOPHRENIFORM disorder" OR DE "PERSONALITY disorders") OR (DE "CANCER" OR DE "TERMINALLY ill" OR DE "HOSPICE patients" OR DE "PEOPLE with intellectual disabilities" OR DE "ALZHEIMER'S disease" OR DE "AMYOTROPHIC lateral sclerosis" OR DE "MULTIPLE sclerosis" OR DE "LIVER disease diagnosis" OR DE "LIVER diseases" OR DE "LIVER failure" OR DE "LIVER degeneration" OR DE "HEART diseases" OR DE "CARDIOVASCULAR diseases" OR DE "CORONARY disease" OR DE "HEART failure" OR DE "PULMONARY heart disease" OR DE "ACUTE kidney failure" OR DE "CHRONIC kidney failure" OR DE "CHRONIC diseases") OR (DE "ADDICTIONS" OR DE "PEOPLE with addiction" OR DE "ALCOHOLISM" OR DE "PEOPLE with alcoholism" OR DE "WOMEN with alcoholism" OR DE "MEN with alcoholism" OR DE "ALCOHOLISM risk factors" OR DE "PEOPLE with addiction" OR DE "PEOPLE with drug addiction" OR DE "DRUG addiction" OR DE "SUBSTANCE abuse" OR DE "SUBSTANCE abuse risk factors" OR DE "DRUG abuse" OR DE "DRUG abusers" OR DE "WOMEN -- Substance use" OR DE "WOMEN with drug addiction" OR DE "MEDICATION abuse" OR DE "DUAL diagnosis" OR DE "DUAL diagnosis patients") OR (DE "VIOLENCE" OR DE "CHILDREN & violence" OR DE "TEENAGERS & violence" OR DE "VIOLENCE against women" OR	999.683

#	Søgning	Resultater
	DE "VIOLENT crimes" OR DE "FAMILY conflict" OR DE "INTIMATE partner violence" OR DE "MARITAL violence" OR DE "DOMESTIC violence" OR DE "ABUSIVE behavior" OR DE "ABUSIVE relationships" OR DE "ABUSIVE parents" OR DE "PSYCHOLOGICAL child abuse" OR DE "PSYCHOLOGICAL abuse" OR DE "PSYCHOLOGICAL child abuse" OR DE "PHYSICAL abuse" OR DE "WIFE abuse" OR DE "BATTERING (Abuse)") OR (DE "PRISONERS" OR DE "IMPRISONMENT" OR DE "PARENT imprisonment" OR DE "PRISONERS' families" OR DE "GANG members" OR DE "EX-gang members" OR DE "FEMALE gang members" OR DE "CRIMINALS" OR DE "GANGS" OR DE "VIOLENT criminals" OR DE "WOMEN criminals" OR DE "CRIMINAL behavior" OR DE "GANG members")	
7	(#5 AND #6)	11.955
8	(#4 OR #7)	12.409
9	(#3 AND #8)	473
10	DE "CHILD development" OR DE "CHILD psychology" OR DE "YOUTH development" OR DE "INTERNALIZATION" OR DE "EXTERNALIZATION (Psychology)" OR DE "DEFENSE mechanisms (Psychology)" OR DE "PSYCHOLOGICAL vulnerability" OR DE "CHILD welfare" OR DE "BEHAVIOR disorders in children" OR DE "DEPRESSION in children" OR DE "AFFECTIVE disorders in children" OR DE "DEPRESSION in adolescence" OR DE "DIAGNOSIS of depression in adolescents" OR DE "TEENAGERS with mental illness" OR DE "ANXIETY" OR DE "PSYCHOLOGICAL stress" OR DE "ANXIETY in children" OR DE "ANXIETY in adolescence" OR DE "EMOTIONAL trauma in adolescence" OR DE "DUAL diagnosis in adolescence" OR DE "EMOTIONAL problems of children" OR DE "STRESS in children"	232.459
11	(#9 AND #10): (147), Limiters - Published Date: 20100101-20221231, Language: English: (114) AND (DE "SYSTEMATIC reviews" OR DE "META-analysis" OR "systematic review" OR meta-analys* OR "meta analys*" OR "literature review*")	8
12	(DE "CHILDREN of people with mental illness" OR DE "CHILDREN of mothers with mental illness" OR DE "CHILDREN of depressed persons" OR DE "CHILDREN of parents with disabilities" OR DE "CHILDREN of parents with attention-deficit hyperactivity disorder" OR DE "SEXUALLY abused teenagers" OR DE "PSYCHOLOGICALLY abused children" OR DE "CHILDREN of prisoners" OR DE "CHILDREN of criminals" OR DE "CHILDREN of people with alcoholism" OR DE "CHILDREN of women with drug addiction") AND (DE "SYSTEMATIC reviews" OR DE "META-analysis" OR "systematic review" OR meta-analys* OR "meta analys*" OR "literature review*"), Limiters - Published Date: 20100101-20221231, Language: English: (1,469) AND (DE "SYSTEMATIC reviews" OR DE "META-analysis" OR "systematic review" OR meta-analys* OR "meta analys*" OR "literature review*") Efter fund fra ikke-vestlig kontekst frasorteret samt åbenlyst irrelevante via abstract:	68 26
I alt		34

Bilagstabel 2.2 PsychInfo (Ebsco)

#	Søgning	Resultater
1	DE "Mothers" OR DE "Fathers" OR DE "Parents" OR DE "Parenting" OR DE "Parent Child Relations" OR DE "Father Child Relations" OR DE "Mother Child Relations" OR DE "Parental Attitudes") OR TI (parent* or mother* or father*) OR KW (parent* or mother* or father*)	229.117
2	(DE "Mental Disorders" OR DE "Chronic Mental Illness" OR DE "Serious Mental Illness" OR DE "Emotional Disturbances" OR DE "Affective Disorders" OR DE "Major Depression" OR DE "Depression (Emotion)" OR DE "Recurrent Depression" OR DE "Treatment Resistant Depression" OR DE "Bipolar Disorder" OR DE "Bipolar I Disorder" OR DE "Bipolar II Disorder" OR DE "Anxiety Disorders" OR DE "Anxiety" OR DE "Generalized Anxiety Disorder" OR DE "Phobias" OR DE "Affective Disorders" OR DE "Schizophrenia" OR DE "Paranoid Schizophrenia" OR DE "Undifferentiated Schizophrenia" OR DE "Personality Disorders" OR DE "Antisocial Personality Disorder" OR DE "Avoidant Personality Disorder" OR DE "Borderline Personality Disorder" OR DE "Dependent Personality Disorder" OR DE "Histrionic Personality Disorder" OR DE "Narcissistic Personality Disorder" OR DE "Obsessive Compulsive Personality Disorder" OR DE "Paranoid Personality Disorder" OR DE "Passive Aggressive Personality Disorder" OR DE "Schizoid Personality Disorder") OR TI (mental health or mental illness or mental disorder or psychiatric illness) OR KW (mental health or mental illness or mental disorder or psychiatric illness)	639.570
3	(DE "Chronic Illness" OR DE "Terminally Ill Patients" OR DE "Amyotrophic Lateral Sclerosis" OR DE "Parental Death" OR DE "Traumatic Loss" OR DE "Heart Disorders" OR DE "Cardiovascular Disorders" OR DE "Coronary Heart Disease" OR DE "Kidney Diseases" OR DE "Terminal Cancer" OR DE "Neoplasms" OR DE "Liver Disorders" OR DE "Cirrhosis (Liver)" OR DE "Alzheimer's Disease" OR DE "Neurodegenerative Diseases") OR TI (chronic illness or chronic disease or chronic sickness or chronic disorder or chronic condition or disability) OR TI (cancer or cancer patients or oncology patients or patients with cancer) OR TI (multiple sclerosis or ms or multiple-sclerosis) OR TI (alzheimer's disease or alzheimers or alzheimer or alzheimer's) OR TI (heart failure or cardiac failure or chf or chronic heart failure or congestive heart failure) OR TI (liver disease or liver failure or liver cirrhosis) OR TI (kidney disease or renal disease or renal failure or kidney failure) OR TI (amyotrophic lateral sclerosis or als or motor neuron disease) OR TI (terminal illness or terminal disease or terminal diagnosis)	233.311
4	(DE "Substance Related and Addictive Disorders" OR DE "Addiction" OR DE "Drug Addiction" OR DE "Substance Use Disorder" OR DE "Alcohol Abuse" OR DE "Alcoholism" OR DE "Binge Drinking" OR DE "Drinking Behavior" OR DE "Drug Abuse" OR DE "Inhalant Abuse" OR DE "Polydrug Abuse" OR DE "Inhalant Abuse" OR DE "Polydrug Abuse") OR TI (alcoholism or alcohol dependence or alcohol abuse or alcoholic or alcohol addiction or alcohol use disorder or alcohol misuse or aud) OR KW (alcoholism or alcohol dependence or alcohol abuse or alcoholic or alcohol addiction or alcohol use disorder or alcohol misuse or aud) OR TI (drug users or drug abusers or drug addicts or substance abuse or drug addiction) OR KW (drug users or drug abusers or drug addicts or substance abuse or drug addiction) OR TI (substance use or substance abuse or drug use or drug abuse or dependence or addiction) OR KW (substance use or substance abuse or drug use or drug abuse or dependence or addiction)	177.423
5	(DE "Child Abuse" OR DE "Violence" OR DE "Domestic Violence" OR DE "Sexual Violence" OR DE "Emotional Abuse" OR DE "Exposure to Violence" OR DE "Family Conflict" OR DE "Dysfunctional Family" OR DE "Child Neglect") OR TI (parental violence or exposure to domestic violence or child violence or aggression or hostility or violent or anger or aggressive behavior) OR KW (parental violence or exposure to domestic violence or child violence or aggression or hostility or violent or anger or aggressive behavior) OR TI (emotional abuse or psychological abuse or emotional maltreatment or psychological maltreatment) OR KW (emotional abuse or psychological abuse or emotional maltreatment or psychological maltreatment) OR TI (child neglect or maltreatment or abuse) OR KW (child neglect or maltreatment or abuse)	183.221
6	(DE "Violent Crime" OR DE "Incarceration" OR DE "Parental Absence" OR DE "Gangs" OR DE "Criminal Behavior" OR DE "Crime" OR DE "Criminal Offenders" OR	63.330

#	Søgning	Resultater
	DE "Perpetrators") OR TI (children of incarcerated parents OR KW children of incarcerated parents OR TI parents in prison OR KW parents in prison OR TI (prison or jail or incarceration or imprisonment or correction facilities) OR KW (prison or jail or incarceration or imprisonment or correction facilities) OR TI (gangs or gang affiliation or gang membership or gang violence) OR KW (gangs or gang affiliation or gang membership or gang violence)	
7	(#1 OR 2 OR 3 OR 4 OR 5 OR 6)	1.149.250
8	(#1 AND #7)	58.226
9	(DE "Early Childhood Development" OR DE "Childhood Development" OR DE "Adolescent Development" OR DE "Mental Health" OR DE "Mental Status" OR DE "Emotional Health" OR DE "Child Psychology" OR DE "Internalization" OR DE "Internalizing Symptoms" OR DE "Externalization" OR DE "Externalizing Symptoms" OR DE "Defense Mechanisms" OR DE "Battered Child Syndrome" OR DE "Psychiatric Symptoms" OR DE "Symptoms" OR DE "Attachment Disorders" OR DE "Stress and Trauma Related Disorders" OR DE "Failure to Thrive" OR DE "Risk Factors" OR DE "At Risk Populations" OR DE "Transgenerational Patterns" OR DE "Emotional Trauma" OR DE "Traumatic Experiences") OR TI (child internalizing problems or depression or anxiety or somatic complaints or emotional problem) OR KW (child internalizing problems or depression or anxiety or somatic complaints or emotional problem) OR AB (child internalizing problems or depression or anxiety or somatic complaints or emotional problem) OR TI (child externalizing behavior or externalizing problem or behavior problem or behavior difficulties) OR KW (child externalizing behavior or externalizing problem or behavior problem or behavior difficulties) OR AB (child externalizing behavior or externalizing problem or behavior problem or behavior difficulties) OR TI (child anxiety or childhood anxiety or child depression or depressive disorder or depressive symptoms or major depressive disorder) OR KW (child anxiety or childhood anxiety or child depression or depressive disorder or depressive symptoms or major depressive disorder) OR TI (child mental illness or child mental health or adolescent mental health or adolescent mental illness or child psychiatric or adolescents psychiatric) OR KW (child mental illness or child mental health or adolescent mental health or adolescent mental illness or child psychiatric or adolescents psychiatric)	889.541
10	(#8 AND #9): (17,308), Limiters - Publication Year: 2010- nov. 2022, Language: English (Danish, Norwegian, Swedish): Narrow by SubjectAge: - preschool age (2-5 yrs), Narrow by SubjectAge: - school age (6-12 yrs), Narrow by SubjectAge: - adolescence (13-17 yrs), Narrow by SubjectAge: - childhood (birth-12 yrs) - Methodology: systematic review, meta analysis, metasynthesis	202
	Efter bortsortering af dubletter:	195
11	DE "Offspring" AND (DE "Predisposition" OR DE "Symptoms" OR DE "Externalizing Symptoms" OR DE "Internalizing Symptoms" OR DE "Psychiatric Symptoms" OR DE "Mental Disorders" OR DE "Risk Factors" or risk factors or contributing factors or predisposing factors), Expanders: Apply equivalent subjects, - Limiters: Publication Year: 2010- nov. 2022, - Language: English, Methodology: systematic review, meta analysis, metasynthesis	51
	Efter bortsortering af dubletter:	27
I alt		222

#	Søgning	Resultater
	drugs OR "substance use" OR "substance-related disorders" OR "dual diagnosis" OR prisoner* OR incarcerated) AND (barn* OR tenår* OR ungdom* OR poj* OR flick* OR child* OR infant* OR toddler* OR teen* OR young* OR youth OR adolescen*) AND (review* OR meta-analys* OR metaanalys* OR kunskapsöversikt* OR kunskapssammanställning* OR forskningsöversikt* OR "systematisk litteraturöversikt" OR "systematisk översikt" OR litteraturkartläggning*), Gennemset og valgt til RefWorks	24
2	AMNE:(Barn till psykiskt sjuka) OR AMNE:(Barn till sjuka föräldrar) OR AMNE:(Barn och våld) OR AMNE:(Barn till missbrukare) OR AMNE:(Barn till alkoholister) OR AMNE:(Psykiskt sjuka föräldrar) OR AMNE:(Children of narcotic addicts) OR AMNE:(Children of alcoholics) OR AMNE:(Children of sick parents) OR AMNE:(Mentally ill parents) Gennemset og valgt til RefWorks	180 13
Ialt		37

Bibliotek.dk

Emne/ phrase.subject = "alkoholikerbørn" AND dkcclterm.år>2010: (46), gennemset, valgt: **5**

Christin, Norge

Projekt Folkehelseinstituttet: Negative konsekvenser av andres alkoholbruk: **3**
+ yderligere **3** ved videresøgning

Journal of Family Violence: Tema-nummer fra 2022:

Webside + Editorial-artikel + 5 review-artikler valgt til RefWorks: I alt **7 fund**

Temanummer Journal of Family Violence 2022, *Nearly 50 Years of Child Exposure to Intimate Partner Violence Empirical Research*.
Available: <https://link.springer.com/journal/10896/volumes-and-issues/37-8> [2022, 23. nov.]

HJEMMESIDER

Bilagstabel 2.5 Hjemmesider fra Danmark, Norge og Sverige

Danmark	Resultat
Blå Kors: https://www.blaakors.dk/viden-fakta-og-statistik/fakta-om-boern-af-alkoholmisbrugere	1
Socialstyrelsen, Vidensportalen: https://vidensportal.dk/boern-og-unge/omsorgssvigt	2
Statens Institut for Folkesundhed: https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter	2
Sundhedsstyrelsen: https://www.sst.dk/da/udgivelser/	5
VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: Udgivelser - VIVE	2
Sverige	
Folkhälsomyndigheten, Sverige: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/barn-och-unga/stod-till-barn-i-familjer-med-missbruksproblem-mm/	2
NKA - Nationellt kompetenscentrum för anhöriga: https://anhoriga.se/publicerat/publikationer-barn-som-anhoriga/	1
Socialstyrelsen, Sverige	1
Stiftelsen Allmänna Barnhuset: https://allmannabarnhuset.se/publikationer/ Publikationer gennemset, temaer: <i>Våld mot barn / Sexuella övergrepp</i>	1
Norge	
Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress Vold og overgrep - NKVTS	1
Helse Norge Vold og overgrep - Helsenorge	
I alt	18

Yderligere er der fundet **13 fund**/evt. relevante publikationer i forbindelse med download af andre publikationer på nettet.

VIVÉ